

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА “ОБЛІК І АУДИТ”

галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"
спеціальність: 071 "Облік і оподаткування"

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ОБЛІК ТА АУДИТ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ
ТА РИЗИКИ**

здобувача Позднякової Дарії Дмитрівни

Науковий керівник: д.е.н., доцент Цятковська О.В.

(підпис)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: Цятковська Олена Віталіївна, д.е.н., доцент

(підпис)

Київ 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 105 сторінок, основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 72 сторінках друкованого тексту. Робота містить 42 таблиці, 5 рисунків, список використаних джерел з 55 найменувань, додатки.

“ОБЛІК ТА АУДИТ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА РИЗИКИ”

Об’єктом дослідження є система бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиту операцій з віртуальними активами, що функціонує в умовах децентралізованих технологій та законодавчої трансформації.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів обліку та аудиту віртуальних активів.

Мета і завдання дослідження. Метою є дослідження теоретичних та організаційних аспектів щодо обліку та аудиту віртуальних активів в Україні для розробки комплексних методичних рекомендацій з обліку, аудиту та розкриття інформації про віртуальні активи, що забезпечують достовірність фінансової звітності, усунення концептуальної облікової асиметрії та повну відповідність вимогам МСФЗ і нормам ПВК/ФТ в умовах імплементації норм права ЄС. Відповідно до поставленої мети визначені такі *завдання*:

- Дослідити економічну сутність, термінологію та класифікацію віртуальних активів як гібридних об’єктів обліку;
- Розглянути нормативно-правове регулювання обліку віртуальних активів: світовий досвід та проєкти законодавства України;
- Проаналізувати концептуальні виклики оцінки та відображення віртуальних активів у фінансовій звітності в умовах ринкової нестабільності;
- Систематизувати вимоги FATF щодо запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у сфері віртуальних активів;

- Дослідити організацію та методику обліку операцій з віртуальними активами;
- Проаналізувати документообіг операцій з віртуальними активами;
- Розглянути методику аудиту: оцінка системи внутрішнього контролю та аудиторські процедури віртуальних активів;
- Структурувати аналітичні показники ефективності та розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності;
- Розглянути перспективи розвитку регулювання обліку віртуальних активів в Україні;
- Оцінити вектори технологічного розвитку безперервного аудиту віртуальних активів на базі блокчейн-аналізу;
- Проаналізувати розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності на прикладі компаній MicroStrategy та Riot Platforms.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Теоретична значущість отриманих результатів полягає у розширенні ідеї про необхідність відходу від традиційної класифікації віртуальних активів виключно як нематеріальних активів та обґрунтуванні застосування моделі справедливої вартості для усунення облікової асиметрії, що є розвитком концепції оцінки в умовах волатильного ринку. *Методична значущість* отриманих результатів полягає у створенні окремого порядку проведення інвентаризації віртуальних активів. *Практична значущість* отриманих результатів полягає у розробці методичних рекомендацій для обліку віртуальних активів, внесення змін до плану рахунків та обов'язкові умови для облікової політики.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025.

Рік захисту роботи: 2025.

Ключові слова: віртуальні активи, облік віртуальних активів, криптовалюта, FATF, документообіг операцій з віртуальними активами, сфера ПБК/ФТ, безперервний аудит, блокчейн-аналіз, гібридний об'єкт обліку.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ	6
1.1. Економічна сутність, термінологія та класифікація віртуальних активів як гібридних об'єктів обліку	6
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку віртуальних активів: світовий досвід та проекти законодавства України.....	14
1.3. Концептуальні виклики оцінки та відображення віртуальних активів у фінансовій звітності в умовах ринкової нестабільності.....	22
1.4. Вимоги FATF щодо запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у сфері віртуальних активів	28
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ	31
2.1. Організація та методика обліку та документообігу операцій з віртуальними активами.....	31
2.2. Перспективи розвитку обліку віртуальних активів в Україні.	41
2.3. Розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності: досвід компаній MicroStrategy та Riot Platforms.	51
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ АУДИТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ	58
3.1. Методика аудиту: оцінка системи внутрішнього контролю та аудиторські процедури віртуальних активів	58
3.2. Вектори технологічного розвитку безперервного аудиту віртуальних активів на базі блокчейн-аналізу.	64
3.3. Аналітичні показники ефективності та розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності.....	68
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

В умовах, коли Україна на межі імплементації Закону “Про віртуальні активи” та критично необхідних змін до Податкового кодексу України, актуальність питання обліку та аудиту віртуальних активів набуває ознак національного регуляторного імперативу. Незважаючи на законодавчу невизначеність віртуальних активів, відсутність уніфікованих обліково-методичних рішень становить системну загрозу, оскільки вона паралізує ефективне формування податкової бази чистого прибутку та комплаєнсу суб’єктів господарювання, які планують отримати ліцензію на здійснення професійної діяльності у сфері обігу віртуальних активів після прийняття закону.

Дослідження обліку та аудиту віртуальних активів в Україні є критично важливим, оскільки це не лише діагностує концептуальну асиметрію стандартів фінансової звітності, але й пропонує інтегровану методологічну базу, яка є необхідною передумовою прийняття Закону “Про віртуальні активи” та змін до Податкового кодексу України.

Розроблення облікової методології для віртуальних активів базується на критичному осмисленні внеску як міжнародних регуляторних органів, так і провідних науковців. Концептуальні основи для відображення віртуальних активів були закладені рішенням Комітету з інтерпретацій МСФЗ, яке визначило незабезпечені криптовалюти як нематеріальні активи, що підтверджується роботами таких авторів, як J. L. Bohn та T. K. N. Wong.

Паралельно, Міжнародна група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та Міжнародна організація комісій з цінних паперів сформуvalи критичні вимоги до комплаєнсу, простежуваності активів та нагляду за постачальниками послуг віртуальних активів. В Україні ці питання досліджували Л. С. Могил, В. М. Костюченко, Д. С. Маслов та інші, аналізуючи впровадження МСФЗ і фінансовий моніторинг.

Незважаючи на ці значні здобутки, не вирішеною залишається ключова частина загальної проблеми: відсутність інтегрованої національної методології,

яка б усувала облікову асиметрію через перехід на модель справедливої вартості та одночасно вбудовувала технологічні вимоги протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму у процедури первинного обліку та аудиту.

Метою є дослідження теоретичних та організаційних аспектів щодо обліку та аудиту віртуальних активів в Україні для розробки комплексних методичних рекомендацій з обліку, аудиту та розкриття інформації про віртуальні активи, що забезпечують достовірність фінансової звітності, усунення концептуальної облікової асиметрії та повну відповідність вимогам МСФЗ і нормам ПВК/ФТ в умовах імплементації норм права ЄС. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- Дослідити економічну сутність, термінологію та класифікацію віртуальних активів як гібридних об'єктів обліку;
- Розглянути нормативно-правове регулювання обліку віртуальних активів: світовий досвід та проекти законодавства України;
- Проаналізувати концептуальні виклики оцінки та відображення віртуальних активів у фінансовій звітності в умовах ринкової нестабільності;
- Систематизувати вимоги FATF щодо запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у сфері віртуальних активів;
- Дослідити організацію та методику обліку операцій з віртуальними активами;
- Проаналізувати документообіг операцій з віртуальними активами;
- Розглянути методику аудиту: оцінка системи внутрішнього контролю та аудиторські процедури віртуальних активів;
- Структурувати аналітичні показники ефективності та розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності;
- Розглянути перспективи розвитку регулювання обліку віртуальних активів в Україні;
- Оцінити вектори технологічного розвитку безперервного аудиту віртуальних активів на базі блокчейн-аналізу;
- Проаналізувати розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності на прикладі компаній MicroStrategy та Riot Platforms.

Об'єкт дослідження – це система бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиту операцій з віртуальними активами, що функціонує в умовах децентралізованих технологій та законодавчої трансформації.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів обліку та аудиту віртуальних активів.

Методи дослідження. У роботі використовувалися загальнонаукові (спостереження, порівняння, формалізація, аналіз і синтез, індукція та дедукція) для визначення економічної сутності віртуальних активів, ідентифікації проблемних зон в рекомендаціях МСФЗ та формулювання узагальнюючих висновків і пропозицій щодо вдосконалення регуляторної бази, а також специфічні методи дослідження. За допомогою історичного методу досліджено походження, формування та розвиток обліку та аудиту віртуальних активів. Результати досліджень зображенні з використанням схематичних та графічних методів.

Теоретична значущість отриманих результатів полягає у розширенні ідеї про необхідність відходу від традиційної класифікації віртуальних активів виключно як нематеріальних активів та обґрунтуванні застосування моделі справедливої вартості для усунення облікової асиметрії, що є розвитком концепції оцінки в умовах волатильного ринку. **Методична значущість отриманих результатів** полягає у створенні окремого порядку проведення інвентаризації віртуальних активів. **Практична значущість отриманих результатів** полягає у розробці методичних рекомендацій для обліку віртуальних активів, внесення змін до плану рахунків та обов'язкові умови для облікової політики.

Інформаційною базою магістерської роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених із питань обліку та аудиту віртуальних активів, нормативно-правові документи, матеріали науково-практичних конференцій та фінансова звітність міжнародних компаній MicroStrategy та Riot Platforms.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

1.1. Економічна сутність, термінологія та класифікація віртуальних активів як гібридних об'єктів обліку

В умовах глобальної цифровізації, що характеризує розвиток четвертої промислової революції (далі – Industry 4.0), та трансформації фінансово-економічних відносин, бухгалтерський облік як інформаційна система управління зіткнулась з необхідністю радикальної адаптації [1, с.1].

Industry 4.0 демонструє нам цифрову трансформацію промисловості, а саме:

- Автоматизоване та мережеве виробниче обладнання;
- Моніторинг та оптимізація ланцюга постачань для більш ефективних процесів;
- Об'єднання виробничого обладнання та пристроїв у мережу;
- Інтеграція фізичних та цифрових систем для покращення виробничих процесів;
- Використання великих обсягів даних для оптимізації виробничих процесів та прийняття рішень.

Вказані можливості Industry 4.0 надають нам велику перевагу автоматизувати виробничі процеси, що значно підвищують ефективність компанії та зменшують витрати, нові технології, оптимізоване використання ресурсів, але водночас у нас з'являються виклики безпеки даних, кваліфікації працівників, інвестиційних витрат та складності керування різними системами та технологіями [2, с.383].

Разом з тим, традиційні облікові стандарти та методики, що сформувались протягом десятиліть, виявилися недостатньо гнучкими для реального відображення інноваційних технологічних рішень та адаптивності до нових форм активів та зобов'язань.

Фінансова звітність як ключовий інструмент комунікації між підприємством та стейкхолдерами вимагає чітких підходів до відображення усіх об'єктів обліку, що генерують економічні вигоди. Саме тому постає гостра проблема у науковому обґрунтуванні обліку та аудиту віртуальних активів.

Стрімкий розвиток технології розподіленого реєстру (далі – DLT) та блокчейну зумовив появу нового класу економічних об'єктів – віртуальних активів (далі – VA або віртуальні активи), які суттєво змінюють фінансові та облікові засади. Для цілей бухгалтерського обліку, VA можна розглядати як гібридний актив, що поєднує ознаки нематеріального активу, фінансових інструментів та, в окремих випадках, еквівалент товару.

На світовому рівні визначення VA набуває дуже широкого значення, але найбільш вживаним та змістовним є визначення, запропоноване Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (далі – FATF), яке визначає віртуальні активи як цифрове представлення вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі, або яке виконує функції засобу обміну, розрахункової одиниці та/або засобу накопичення [3, с.140].

Економічна сутність віртуальних активів визначається трьома ключовими характеристиками:

1. Децентралізація: VA функціонують поза контролем банків, що забезпечує peer-to-peer транзакції [4, с.1]. Це створює проблему для традиційних облікових систем, які звикли покладатись на централізовані фінансові інституції як джерело підтвердження фінансової транзакції.

2. Криптографічна захищеність: право власності цілісність транзакцій гарантується не юридичними механізмами, а математичними алгоритмами та криптографічними ключами [12, с.97]. Це висуває високі вимоги до внутрішнього контролю підприємства, пов'язані із захистом приватних ключів захисту.

3. Запрограмованість: багато VA, особливо security-токени [13, с.24] та utility-токени [13, с.24], є запрограмованими і можуть відображати право на отримання частки прибутку, доступу до послуг або право власності та реальні

активи. Це змушує бухгалтера здійснювати ідентифікацію активу: чи є актив інструментом власного капіталу або нематеріального активу.

З економічної точки зору VA набуває значення форми майнової цінності, яке існує виключно в віртуальному середовищі, обіг якої гарантується криптографічними методами. Таким чином, основне завдання бухгалтерського обліку – перетворити технологічну сутність на зрозумілий економічний показник для фінансової звітності [8, с.235].

В умовах відсутності уніфікованого міжнародного стандарту фінансової звітності спеціально присвяченого обліку VA, суб'єкти господарювання вимушені застосовувати професійне судження та керуватися чинною концептуальною основою [9, с.154]. Зазначена ситуація призводить до неоднозначності у визнанні, оцінці та розкритті інформації про VA, що створює значні виклики для аудиторів та порівняння фінансової звітності.

Гібридність віртуальних активів створює ключову проблему у обліку та аудиті VA, оскільки залежно від функціональності та цільового використання можуть відповідати різним ознакам категорій активів: нематеріальні активи, фінансові інструменти або запаси.

Сьогодення демонструє, що підхід до обліку VA, зокрема таких як Bitcoin [14, с.33] та більшість інших криптовалют, що не надають власнику прав на частку в капіталі або договірних прав на отримання грошових коштів, найчастіше ґрунтується на застосуванні Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 38 “Нематеріальні активи” (далі – МСБО 38).

Критерії відповідності до МСБО 38:

1. Ідентифікованість: більшість криптовалют є відокремленими від підприємства та можуть бути продані, обміняні або ліцензовані.
2. Контроль: власник VA має контроль над ними через володіння криптографічними ключами, що забезпечують окремий доступ до активу та можливість отримання майбутніх економічних вигід.
3. Відсутність фізичної форми: VA існують тільки у цифровому вигляді, що відповідає базовій ознаці нематеріального активу.

4. Відсутність монетарної форми: VA не є платіжним засобом, не має фіксованої суми до отримання, що відокремлює від фінансових активів у їх традиційному розумінні.

Відповідно до роз'яснень Комітету з інтерпретацій МСФЗ, криптовалюта обліковується за собівартістю або за переоціненою вартістю (якщо існує активний ринок).

Як правило, активні ринки для VA існують, тому підприємства часто використовують модель переоцінки. Критичним питанням є відсутність амортизації для VA, які мають невизначений строк корисного використання (наприклад, Bitcoin), оскільки вони не втрачають цінності через використання, але підлягають перевірці на предмет зменшення корисності.

Інший підхід щодо визнання VA ґрунтується на визначенні віртуального активу як фінансових інструментів. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 “Фінансові інструменти” (далі – МСФЗ 9) застосовується до VA, які відповідають визначенню фінансового активу. Це стосується так званих security-токенів або токенів, що надають їх власнику договірне право:

- отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншої компанії;
- обміняти фінансові зобов'язання з іншою компанією на умовах, потенційно вигідних для підприємства;
- право на частку в чистих активах іншої компанії [30, с.210].

Якщо віртуальний актив надає такі права, то VA обліковується за МСФЗ 9, найчастіше за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибуток або збиток.

Варто відзначити, що одним із підходів є визнання віртуального активу як запасів. Зокрема, Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 “Запаси” (далі – МСБО 2) застосовується, якщо VA утримуються для продажу у звичайному ході бізнес-діяльності або знаходяться у процесі створення (далі – майнінг) для подальшого продажу.

Зазвичай МСБО 2 застосовується у разі якщо криптовалюта утримується криптовалютними брокерами або дилерами з метою отримання прибутку від

короткострокових коливань ціни або продукти майнінгу, які і є фактично “готовою продукцією” майнінгової компанії.

Згідно з МСБО 2, запаси оцінюються за меншою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізацій. Це може призвести до необхідності регулярних списань вартості актику (якщо ринкова ціна падає), але не дозволяє визнавати прибуток від зростання вартості до моменту фактичного продажу.

Таблиця 1.1 дає змогу порівняти підходи до обліку VA. Так, найбільш поширеним підходом для обліку більшості спотових криптовалют, що утримуються як інвестиції, є застосування МСБО 38, тоді як для професійних учасників ринку (обмінники, майнери) більш релевантним є МСБО 2. Це підкреслює необхідність розробки чіткої облікової політики, яка буде основою для формування достовірної фінансової звітності підприємства.

Таблиця 1.1 – Відповідність стандартів МСФЗ до ознаки віртуального активу

Ознака VA	Релевантний стандарт МСФЗ	Основний критерій застосування	Модель оцінки
Утримується для використання або довгострокової інвестиції, не має договірних прав.	МСБО 38	Контроль та ідентифікація, відсутність фізичної форми.	Модель переоцінки або собівартість мінус знецінення.
Надає договірне право на отримання коштів або частку в активах.	МСФЗ 9	Наявність договірних прав, що робить VA фінансовим активом.	Справедлива вартість через прибуток/збиток.
Утримується для продажу в ході звичайного ведення бізнесу.	МСБО 2	Цільове використання – реалізація та отримання прибутку.	Собівартість або чиста вартість реалізації.

Джерело: розроблено автором на основі [31].

Проблематика обліку віртуальних активів висвітлює концептуальні розбіжності у філософії стандартів між двома світовими регуляторами: Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі – IASB) та Радою з стандартів фінансового обліку США (далі – FASB).

Наприклад, з таблиці 1.2 видно, що концепція IASB базується на принципі дотримання концептуальної основи, а отже існуючі стандарти можуть застосовуватись до VA шляхом професійного судження, однак концепція FASB

демонструє нагальну потребу у забезпеченні релевантності інформації для стейкхолдерів та введення нового стандарту ASU 2023-08 [32, с.1].

Таблиця 1.2 – Порівняння концептуальних підходів в МСФЗ та US GAAP

Критерій	Підхід IASB (МСФЗ) - Діюча практика	Підхід FASB (US GAAP) - Новий стандарт (ASU 2023-08)
Принцип обліку	Застосування аналогії до існуючих стандартів відповідно до функціональності активу.	Створення нового стандарту для обліку криптоактивів.
Модель оцінки	Собівартість мінус знецінення (для більшості утримуваних криптовалют за аналогією з МСБО 38). Переоцінка можлива, але не є обов'язковою.	Справедлива вартість через чистий прибуток/збиток (FVTPL). Обов'язкова щоквартальна/щорічна переоцінка.
Визнання прибутків/збитків	Прибуток від зростання вартості визнається лише при продажу активу (або при застосуванні моделі переоцінки). Збитки (знецінення) визнаються негайно.	Як прибутки, так і збитки від зміни справедливої вартості визнаються у звіті про прибутки та збитки за період, що забезпечує більшу відповідність до економічної реальності активу.
Визначення сфери дії	Залежить від функціональності токена. Немає єдиного визначення для всіх VA.	Чітко визначені криптоактиви, що відповідають певним технічним критеріям (децентралізація, криптографія). Виключено NFTs та токени, що відповідають визначенню фінансових інструментів.

Джерело: розроблено автором на основі [31].

Окремим важелем впливає на облік та аудит віртуальних активів є “Регламент про ринки криптоактивів” (далі – MiCA) – це перший правовий акт ЄС, що регулює криптоактиви на загальноєвропейському рівні. Хоч MiCA і забезпечує правову визначеність для ринкових учасників VA, в тому числі запроваджує чітку класифікацію токенів (електронні гроші, активи, пов'язані з активами та інші), але всеодно впливає на методологію бухгалтерського обліку VA [33].

MiCA дозволить прямо прив'язувати облікові стандарти до юридичної сутності токена, що в свою чергу усуне портребу у професійному судженні щодо

того, чи є актив фінансовим інструментом чи нематеріальним активом, що є головною причиною існуючої облікової невизначеності.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що існує гібридна природа обліку віртуальних активів, що є головною причиною методологічної невизначеності в міжнародній практиці:

1. Економічна сутність ВА визначається їх децентралізацією, криптографічною захищеністю та програмованістю.
2. Міжнародні стандарти на сьогодні застосовують метод професійного судження, класифікуючи ВА як нематеріальні активи, фінансові інструменти або запаси залежно від їх цільового використання, як це вбачається з рисунку 1.1.
3. Існує тренд на підвищення релевантності фінансової звітності. Це підтверджується рішенням FASB про обов'язкову оцінку криптоактивів за справедливою вартістю через прибутки/збитки, що усуває асиметрію визнання прибутків і збитків.

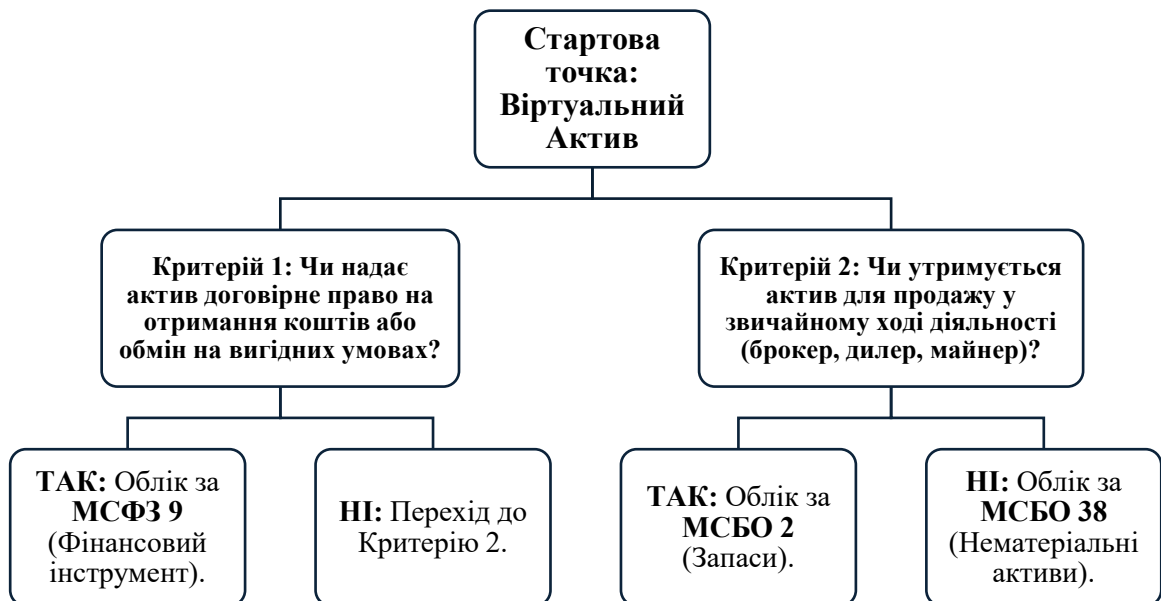

Рисунок 1.1 – Класифікаційна модель визначення релевантного стандарту обліку для віртуальних активів

Джерело: розроблено автором на основі [31].

Для цілей обліку та фінансового аналізу доцільно класифікувати ВА відповідно до їхньої основної економічної функції, що визначає відповідний обліковий стандарт. Типологія у таблиці 1.3 дозволяє обліковому спеціалісту

уникнути плутанини і застосовувати до кожного класу VA відповідні правила оцінки: від собівартості (для торгівлі) до справедливої вартості (для фінансових інструментів). Критичним є визначення наміру утримання активу: чи придбаний він для короткострокового трейдингу як запаси, чи для стратегічного утримання як інвестиції.

Таблиця 1.3 – Типологія віртуальних активів за економічною функцією

Тип віртуального активу	Економічна функція	Обліковий стандарт	Облікова класифікація (пропозиція автора)
Криптовалюти (Payment Tokens)	Засіб обміну / Цифрове золото	МСБО 2 (Запаси) або МСБО 38 (НМА)	Товари для перепродажу (Рахунок 286) або Нематеріальні активи (148).
Стейблкоїни (Stablecoins)	Грошовий еквівалент / Засіб розрахунку	МСБО 7 (Грошові кошти) або МСФЗ 9 (Фінансові активи)	Інші кошти (319) або Короткострокові фінансові інвестиції.
Токени-Цінні Папери (Security Tokens)	Фінансовий інструмент (право на частку, дохід)	МСФЗ 9 (Фінансові активи)	Довгострокові фінансові інвестиції (Рахунок 14).
Утилітарні Токени (Utility Tokens)	Право доступу до послуг чи продукту	МСБО 18/МСФЗ 15 (Дохід)	Аванси (у момент придбання) або витрати (у момент використання).
Невзаємозамінні Токени (NFT)	Унікальний нематеріальний актив (цифрове мистецтво, права)	МСБО 38 (НМА)	Нематеріальні активи (Рахунок 12).

Джерело: розроблено автором на основі [10, с.70].

Технологічна інфраструктура зберігання VA є первинним об'єктом внутрішнього контролю та ключовим джерелом ризику для підприємства. Гаманці – це програмні або фізичні сховища, що містять приватні ключі (криптографічний доказ права власності), а не самі активи. З точки зору обліку, гаманець виступає як місце зберігання, аналогічно банківському рахунку або складу. У світі існує два типи гаманців – холодні та гарячі (таблиця 1.4). Відповідно, безпека портфелю віртуальних активів прямо залежить від обраного типу сховища. Гарячі гаманці постійно відключені до мережі інтернет, що забезпечує оперативність транзакцій, але значно підвищує ризик кібератаками.

Таблиця 1.4 – Типологія гарячих та холодних гаманців

Тип гаманця	Сутність	Переваги	Недоліки	Обліковий вплив
Гарячий	Це гаманці, які постійно підключені до інтернету та використовуються для оперативних операцій, таких як трейдинг, швидкі розрахунки або взаємодія зі смарт-контрактами (DeFi).	Висока ліквідність та швидкість доступу.	Надзвичайно високий ризик кібербезпеки та взлому, оскільки приватні ключі зберігаються на пристроях з доступом до мережі.	Активи, що зберігаються на гарячих гаманцях, є високоризиковими і мають бути предметом посиленого внутрішнього контролю та детального розкриття у примітках до фінансової звітності.
Холодний	Це апаратні або паперові гаманці, які повністю відключені від інтернету (офлайн).	Максимально високий рівень безпеки, оскільки приватні ключі ніколи не піддаються ризику онлайн-взлому.	Низька ліквідність; активація для транзакції вимагає часу та складних внутрішніх процедур.	Згідно з принципом обачності та внутрішньої політики, переважна більшість ВА має зберігатися на холодних гаманцях. Аудиторська перевірка політики холодних/гарячих гаманців є ключовою для підтвердження існування активу.

Джерело: розроблено автором на основі [34, с.50].

Чітке функціональне розділення ВА між гарячими та холодними гаманцями є підґрунтям для управління ліквідністю та ризиками, а також необхідним елементом для розкриття інформації у примітках до фінансової звітності

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку віртуальних активів: світовий досвід та проєкти законодавства України

Перехід світової економіки до цифровізації, рушійною силою якого стало становлення DLT, обумовив виникнення принципово нових економічних об'єктів – віртуальних активів. Стрімкість їхньої інтеграції у фінансову систему значно випереджує здатність уряду та регуляторів сформувати уніфіковане правове поле. В умовах такої невизначеності, якісно розроблена система бухгалтерського обліку та аудиту повинна базуватись не лише на наявних

стандартах фінансової звітності, але й на глибокому синтезі та аналізі ключових міжнародних регуляторних актів.

Саме регуляторні акти стосовно VA, не будучи безпосередньо обліковими, визначають сутність, класифікацію, право власності та правовий статус VA, тим самим безпосередньо впливаючи на вибір облікової моделі. У зв'язку з відсутністю затвердженого закону про віртуальні активи в Україні, критично важливим є вивчення та адаптація передового світового досвіду.

В Україні перші спроби запровадити поняття VA були ще у 2018 році, коли Кабінет Міністрів України оприлюднив проєкт “Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів” [35]. В зазначеному проєкті VA визначався як конкретний запис в розповідленому реєстрі, що використовується для отримання майбутніх економічних вигід.

Однак, зазначений проєкт був не прийнятий, тому з метою забезпечення регуляторних вимог до користувачів VA була розробка законопроєкту у 2019 році “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами”. Даний проєкт розглядав віртуальний актив як вид майна, який є певною цінністю у цифровій формі, яка обліковується та створюється електронно [36]. Цей проєкт також залишається не прийнятим, хоч і розглядав класифікацію VA.

6 грудня 2019 року приймають Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” (далі – Закон про ПВК/ФТ), в якому віртуальний актив визначається як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [37].

Згідно з Законом про ПВК/ФТ, VA повинен володіти наступними ключовими ознаками:

1. Актив, що існує виключно в цифровій формі;
2. Допустимий до обігу на території України;
3. Має певну вартість, хоч і існує у нематеріальній формі;

4. Може виступати інструментом розрахунків та бути предметом інвестування.

Однак, у лютому 2022 року з'являється новий законопроект про віртуальні активи [38], який не набрав чинності та прямо суперечить Закону про ПВК/ФТ. Так, відповідно до не прийнятого законопроекту, поняття VA формулюється як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Отже, Закон про ПВК/ФТ передусім стверджує, що VA має цифрову форму, а в неприйнятому законопроекті – електронну.

У контексті віртуальних активів зазначені поняття є тісно переплетеними, однак по своїй сутності описують різні аспекти одного й того ж явища. Тобто, будь-який VA є цифровим і за своєю природою існує в електронній формі.

Цифрова форма VA означає, що актив представлений у вигляді послідовності бітів, тобто це певна інформація, що не має фізичного втілення. Однак електронна форма VA означає, що актив існує, зберігається та передається за допомогою електронних пристроїв, тобто цифровий запис у розподіленому реєстрі VA зберігається на певному електронному носії. VA не може бути електронним, не будучи цифровим.

У 2025 році розробляється новий проект закону про віртуальні активи, який ще не схвалено остаточно [39]. Верховна Рада підтримала в першому читанні законопроект № 10225-д, який має врегулювати ринок та оподаткування VA. Зазначений законопроект визначає VA як цифрове майно, що існує на основі технології блокчейн і поділяє їх на три категорії: токени з прив'язкою до активів, токени електронних грошей та інші активи (включаючи більшість криптовалют).

Визначення VA у законопроекті викликає суперечливі питання для обліковця, оскільки облік VA відповідно до законодавчих вимог законопроекту зробить виклики для його імплементації з МСФЗ (таблиця 1.5). Законопроект є відправною точкою для обліку VA, але його поточний вигляд потребує уточнення та роз'яснення з точки зору бухгалтерського обліку. Однак, зазначений законопроект має на меті гармонізувати українське законодавство з міжнародними стандартами у сфері VA, зокрема регламент MiCA.

Таблиця 1.5 – Порівняння підходів до обліку віртуальних активів відповідно до вимог законопроекту № 10225-д

Критерій	МСБО 38	Визначення у законопроекті	Виклик до імплементації
Ідентифікованість	Повинна бути можливість відокремлення.	ВА ідентифіковані, але їхня вартість є надзвичайно ліквідною.	Постійна зміна вартості ускладнює застосування історичної собівартості та вимагає частого тестування на знецінення.
Призначення	Використовуються для виробництва, торгівлі, надання послуг.	ВА можуть утримуватися для торгівлі, інвестицій або як платіжний засіб.	Єдиний підхід НМА не охоплює всі функції ВА, що вимагає розробки внутрішньої облікової політики з диференційованим підходом.
Обмеження	Не поширюється на фінансові активи.	Фінансові ВА мають обліковуватись за МСФЗ 9, що прямо суперечить основному визначенню “нематеріальне благо”.	Необхідність першочергового застосування критеріїв фінансового активу, а не нематеріального, для забезпечення достовірності звітності.

Джерело: розроблено автором на основі [39].

Міжнародна регуляторна архітектура у сфері ВА характеризується різноманіттям підходів, що зумовлено правової природою ВА у різних юрисдикціях.

Регламент МіСА це наймасштабніший крок у сфері регулювання ВА, який безпосередньо впливає на бухгалтерський облік ВА. Наприклад, МіСА надає чітку класифікацію криптовалюти, встановлюючи вимоги до емісії, ліцензування постачальників послуг та захисту прав споживачів, і безпосередньо ця інформація прямо впливає на облікову практику, оскільки визначення ВА як певного типу активу критично впливає на вибір облікового стандарту та модель оцінки.

Також на облік ВА безпосередньо впливає FATF, що є міжнародним органом, що встановлює стандарти у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (далі – ПВК/ФТ).

Рекомендації FATF зосереджені на ідентифікації та перевірці постачальників послуг віртуальних активів та впровадженні правила “подорожі” для ідентифікації кінцевих бенефіціарів транзакцій [40, с.303]. Хоча FATF

безпосередньо і не стосується фінансової звітності, однак формують необхідні елементи для внутрішнього контролю компаній, що працюють з ВА. Так, відповідно до МСА 315 “Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення” та МСА 330 “Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики”, аудитор зобов’язаний оцінити ризики суттєвого викривлення, пов’язані з ПВК/ФТ. Недотримання вимог FATF є прямим індикатором високого операційного та комплаєнс-ризиків, що на пряму впливає на висновок незалежного аудитора.

Варто також зазначити, що регуляторний підхід США є більш консервативним та зосереджений на визначенні більшості токенів як цінних паперів. Зазначений підхід буде передбачати оцінку за справедливою вартістю з визнанням ціни через прибутки та збитки. Цей підхід буде забезпечувати прозорість у фінансовій звітності, але водночас вимагає постійний моніторинг активного ринку, що стане перепорою для менш ліквідних ВА.

Рішення Комітету з інтерпретацій МСФЗ від червня 2019 року щодо “Володіння криптовалютами” є ключовим методологічним орієнтиром для суб’єктів, які застосовують МСФЗ, оскільки на сьогодні не існує спеціального стандарту для обліку цих активів [43].

Комітет розглянув, як суб’єкт господарювання має обліковувати криптовалюту (наприклад, Bitcoin, Ethereum), якщо вона утримується як інвестиція або для перепродажу.

Головний висновок Комітету з інтерпретацій МСФЗ:

- Криптовалюта не є грошовими коштами (згідно з МСБО 7 “Звіт про рух грошових коштів”), оскільки вона не є засобом обміну, емітованим урядом, і її вартість є надзвичайно волатильною [44];
- Криптовалюта не є фінансовим активом (згідно з МСФЗ 9), оскільки вона не надає власнику контрактного права на отримання грошових коштів або іншого фінансового активу від іншої сторони.

Оскільки криптовалюта не відповідає цим основним визначенням, її класифікація повинна базуватися на наступних альтернативних стандартах, виходячи з мети її утримання.

Рішення Комітету з інтерпретацій МСФЗ визначило, що криптовалюта має обліковуватися відповідно до двох основних стандартів, залежно від того, як суб'єкт її використовує.

Відповідно до МСБО 2 криптовалюта класифікується як запаси, якщо вона утримується для продажу у звичайному ході діяльності (наприклад, у криптобірж, трейдерів або майнінгових компаній).

Оцінка здійснюється за найменшою з двох величин: собівартість або чиста вартість реалізації.

Оцінка за справедливою вартістю: Якщо суб'єкт господарювання є брокером-трейдером і активно торгує VA, він може оцінювати запаси за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж [29].

Криптовалюта відповідно до МСБО 38 класифікується як нематеріальний актив, якщо вона утримується як інвестиція (для довгострокового збереження вартості) або для використання, а не для продажу.

Криптовалюта відповідає критеріям НМА, оскільки:

- Вона є ідентифікованою (може бути відокремлена);
- Не має фізичної форми;
- Перебуває під контролем суб'єкта (через приватні ключі).

Суб'єкт повинен обрати між:

- Модель собівартості: після первісного визнання актив обліковується за собівартістю мінус накопичене знецінення.
- Модель переоцінки: якщо для VA існує активний ринок, актив може переоцінюватися до справедливої вартості. Зміни в оцінці відображаються у власному капіталі, за винятком сум знецінення.

Рішення Комітету з інтерпретацій МСФЗ від 2019 року має фундаментальне значення для розробки українських методичних рекомендацій:

- легалізує застосування МСБО 2 та МСБО 38 до більшості незабезпечених VA;
- є основою для облікового судження, мінімізуючи ризик помилок у класифікації VA як грошових коштів або фінансових інструментів;

- чітко розділяє облікову практику, виходячи з бізнес-моделі суб'єкта (трейдер/майнер це МСБО 2 та інвестор це МСБО 38).

Облік VA як фінансового інструменту за МСФЗ можливий, але лише за умови, що цей актив відповідає суворому визначенню фінансового активу згідно з МСФЗ 9. Рішення Комітету з інтерпретацій МСФЗ від 2019 року спеціально наголосило, що незабезпечені криптовалюти (наприклад, Bitcoin, Ethereum) не відповідають цьому визначенню.

Таким чином, облік VA як фінансового інструменту можливий лише для тих активів, які за своєю юридичною та економічною сутністю є аналогами традиційних цінних паперів або прав вимоги.

Уряд Великої Британії планує інтегрувати криптоактиви у сферу фінансового регулювання шляхом розробки чітких правил, які охоплюватимуть різні аспекти торгівлі, зберігання та використання криптоактивів. Особлива увага приділяється ризикам шахрайства, маніпуляцій, відмивання коштів і недобросовісних практик. Financial Conduct Authority (далі – FCA) наголошує на важливості захисту споживачів, підтримки ринкової цілісності, стимулювання конкуренції та сприяння міжнародній конкурентоспроможності криптоіндустрії [17].

Так, зазначене буде базуватись на документі FCA, яка визначає ключові аспекти майбутнього регулювання криптоактивів у Великій Британії. Основна мета документа буде полягати у створенні збалансованого регуляторного режиму, який враховує ризики VA-ринку та одночасно підтримує його зростання й інноваційний розвиток. Запропоновані регуляції охоплюють два основні аспекти: режим розкриття інформації та допуску VA до торгів (далі – A&D) і режим протидії ринковим зловживанням (далі – MARC).

Режим A&D спрямований на забезпечення інвестиційної прозорості шляхом встановлення чітких вимог для допуску криптоактивів до публічних торгів. Кожен VA, що пропонується на ринку, повинен супроводжуватися відповідними розкривальними документами. Ці документи мають містити всю ключову інформацію про VA, включаючи його економічні характеристики, ризики, а також права та зобов'язання власника.

Критична роль у цьому процесі відводиться Платформам торгівлі криптоактивами. Вони несуть відповідальність за проведення належної перевірки (due diligence) цих документів, виступаючи своєрідним “фільтром” для ринку. Для уніфікації вимог пропонується запровадження “тесту необхідної інформації”, який встановить мінімальний обов’язковий набір даних для розкриття. Особливий акцент робиться на розкритті технологічних характеристик VA, ризиків безпеки та їхнього екологічного впливу.

Режим MARC фокусується на запобіганні та виявленні неправомірної поведінки на крипторинку. Він спрямований на боротьбу з такими явищами, як інсайдерська торгівля, маніпуляції ринком та неналежне розкриття інформації з метою впливу на ціну VA.

Регулятор пропонує адаптувати чинні норми ринкового регулювання до специфіки VA, враховуючи їхню децентралізовану природу та часту відсутність традиційного емітента. Передбачається, що обов’язок розкриття “внутрішньої інформації” – тобто неpubлічних даних, здатних суттєво вплинути на ціну – буде покладено на суб’єктів, які мають доступ до такої інформації. Ця адаптація є необхідною для забезпечення ефективного нагляду за ринком, який не має єдиного центрального контролюючого органу.

Запропоновані зміни також враховують екологічні, соціальні та управлінські фактори. FCA підкреслює, що криптоактиви можуть мати значний вплив на енергоспоживання та викиди парникових газів, тому розкриття цих аспектів стане обов’язковим.

Очікується, що нові правила створять рівні умови для всіх учасників ринку, сприятимуть інноваціям і підвищенню якості послуг, водночас захищаючи права споживачів і знижуючи ризики шахрайства [45].

Діяльність Міжнародної організації комісій з цінних паперів (далі – IOSCO) має пряме методологічне значення для суб’єктів, що застосовують МСФЗ, оскільки вона встановлює глобальні стандарти для ринків капіталу та захисту інвесторів, особливо щодо криптоактивів, які мають ознаки цінних паперів.

IOSCO встановлює рекомендації, визначають вимоги до корпоративного управління, прозорості та розкриття ризиків, що безпосередньо впливає на облікову політику та внутрішній контроль (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6 – Сфера та вплив на облікову політику рекомендацій IOSCO

Рекомендація IOSCO	Обліковий аспект	Вплив на облікову політику
Захист інвесторів та розкриття інформації	Вимоги до повноти та точності розкриття інформації про ризики.	Обов'язок розкриття: Включення в Примітки до фінансової звітності (згідно з МСФЗ) детальної інформації про ризики зберігання, ліквідності та технологічні ризики VA.
Цілісність ринку та протидія зловживанням	Забезпечення прозорості торгових операцій та запобігання маніпуляціям.	Облік операцій: Визначення чітких внутрішніх процедур документування операцій, які підтверджують їхню законність та цінову відповідність.
Регулювання платформ	Вимоги до належної перевірки (due diligence) та внутрішнього контролю посередників.	Внутрішній контроль: Розробка процедур інвентаризації VA та контролю доступу до приватних ключів, як доказу фактичного контролю над активом.

Джерело: розроблено автором на основі [45].

Особливе значення мають звіти IOSCO щодо глобальних стейблкоїнів [46]. Вони підкреслюють, що стейблкоїни, які виконують платіжні функції, повинні відповідати тим самим регуляторним стандартам, що й традиційні платіжні системи. Це прямо впливає на облікове судження за МСФЗ:

- якщо стейблкоїн забезпечений і має чіткий механізм погашення, IOSCO вимагає суворого управління резервами;
- в обліку це підтверджує можливість класифікації таких VA як фінансових активів (МСФЗ 9), оскільки власник має контрактне право вимоги на забезпечення.

Таким чином, IOSCO забезпечує методологічну підтримку національним регуляторам, сприяючи уніфікації облікових підходів до найбільш ризикових та фінансово значущих категорій криптоактивів.

1.3. Концептуальні виклики оцінки та відображення віртуальних активів у фінансовій звітності в умовах ринкової нестабільності

Проблема оцінки віртуальних активів є центральним концептуальним викликом, що виникає внаслідок високої волатильності VA та відсутності

спеціалізованого облікового стандарту. Вибір між собівартістю та справедливою вартістю визначає релевантність і достовірність фінансової звітності.

Первісне визнання VA, як правило, здійснюється за собівартістю відповідно до загальних принципів МСФЗ. Проте, для VA, які отримані не шляхом прямої купівлі, визначення собівартості стає складним:

- Майнінг: собівартість включає прямі витрати (електроенергія, обладнання) та непрямі (амортизація). Дискусія полягає у розподілі цих витрат та визначенні моменту визнання – дата створення блоку чи дата підтвердження [10, с.70].

- Отримання в обмін на послуги: якщо VA отримано як оплата, первісна оцінка має здійснюватися за справедливою вартістю наданих послуг або справедливою вартістю отриманого активу, залежно від того, яка величина є більш надійною [11, с.72].

Основна проблема виникає на етапі наступної оцінки, коли необхідно збалансувати надійність та релевантність (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7 – Порівняння методів оцінки віртуальних активів за МСФЗ

Метод оцінки	Стандарт обліку	Призначення	Переваги	Недоліки
Собівартість	МСБО 2 та МСБО 38	VA, які утримуються для перепродажу (запаси) або довгострокового утримання (НМА).	Звітність стабільна.	Звітність нерелевантна, оскільки реальна ринкова вартість VA не відображається.
Справедлива Вартість	МСФЗ 9	VA, які класифіковані як фінансові активи (наприклад, інструменти стейкінгу).	Висока релевантність.	Різкі коливання ринкової ціни VA призводять до нестабільності показників прибутку/збитку, ускладнюючи прогнозування.

Джерело: розроблено автором на основі [10, с.70].

Для усунення зазначених недоліків необхідна розробка чіткої облікової політики, яка б регламентувала процедури відображення зміни вартості:

1. Облікове рішення для знецінення: у випадку використання моделі собівартості, компанія зобов'язана проводити регулярне тестування на

знецінення. Якщо балансова вартість перевищує відшкодовувану суму (найбільшу з двох величин: справедлива вартість мінус витрати на продаж або цінність використання), визнається збиток від знецінення, який одразу відноситься на фінансові результати.

2. Облікове рішення для переоцінки:

- Якщо VA класифіковано як запаси, зростання вартості не визнається до моменту реалізації;

- Якщо VA класифіковано за моделлю справедливої вартості, увесь прибуток/збиток від переоцінки визнається у звіті про фінансові результати.

Враховуючи високу волатильність VA, доцільним є використання гібридної моделі, де VA, які є високоліквідними та утримуються для інвестицій, оцінюються за справедливою вартістю. У той же час, VA, що є неліквідними або використовуються для внутрішніх цілей, можуть оцінюватися за моделлю собівартості із щорічним тестуванням на знецінення.

Облікове відображення специфічних операцій з VA є найбільш суперечливим питанням для дослідження. Такі операції як майнінг, стейкінг та участь у децентралізованих фінансах (DeFi), створюють унікальні облікові події, які не мають прямих аналогів у класичній фінансовій системі, що вимагає креативності від обліковця на основі аналогії та професійного судження.

Майнінг або створення VA являє собою процес валідації транзакцій, за який майнер отримує винагороду. Дискусія сфокусована на двох ключових облікових моментах: момент визнання та формування собівартості видобутого активу. Наведені позиції у таблиці 1.8 відображають спроби адаптувати чинні МСФЗ до гібридної та технологічно складної природи VA. Виробничий підхід є найбільш популярним для обліку активів, отриманих шляхом майнінгу, однак, цей підхід ігнорує інвестиційну функцію VA та ускладнює відображення активів, придбаних на вторинному ринку. Капіталізаційний підхід забезпечує стабільність балансової оцінки (за собівартістю) та підходить для активів, які підприємство утримує стратегічно, а не для торгівлі. Головним недоліком є те, що він вимагає складних процедур тестування на знецінення замість простої ринкової переоцінки і не відображає функцію VA як засобу обміну.

Таблиця 1.8 – Наукові підходи до облікової класифікації VA

Наукова позиція	Концепція обліку	Облікова класифікація VA
Виробничий підхід	VA визнаються як готова продукція або товарні запаси за собівартістю видобутку.	Дт 26/28 Кт 23 (Виробництво)
Капіталізаційний підхід	Витрати на обладнання та енергію розглядаються як інвестиції в НМА (право на видобуток).	Дт 15/23 Кт 63/68 (Накопичення витрат)

Джерело: розроблено автором на основі [10, с.70].

З огляду на необхідність дотримання принципу зіставлення доходів і витрат, найбільш обґрунтованим є виробничий підхід із наступними доповненнями:

- Момент визнання доходу: дата отримання винагороди на гаманець, а не дата валідації;
- Собівартість: калькулюється як сума прямих витрат (електроенергія, комісії пулу) та амортизації обладнання, що бере участь у видобутку.

Стейкінг – це блокування VA для підтримки роботи блокчейну (Proof-of-Stake) з метою отримання періодичної винагороди (відсотка). Облікова проблема зображена на таблиці 1.9 полягає у тому чи є винагорода відсотковим доходом чи доходом від послуг.

Таблиця 1.9 – Наукові підходи до облікової класифікації винагороди

Наукова позиція	Концепція обліку	Облікова класифікація VA
Фінансовий дохід	Винагорода визнається як дохід від фінансових інвестицій за принципом нарахування.	Дт 377/311 Кт 73 (Інші фінансові доходи)
Дохід від послуг/Роялті	Винагорода визнається як дохід від операційної діяльності за надання послуг валідації.	Дт 377/311 Кт 703 (Дохід від реалізації послуг)

Джерело: розроблено автором на основі [10, с.70].

Винагорода за стейкінг є пасивним доходом, отриманим за утримання активу, а не за активну виробничу діяльність. Тому доцільно застосовувати концепцію фінансового доходу. Участь у ліквідіті-пулах (LP) – це надання двох різних VA для забезпечення ліквідності децентралізованої біржі (DEX) в обмін на комісії (APY). Це фактично створює новий гібридний фінансовий інструмент – LP-токен, що потребує окремих облікових рішень (таблиця 1.10).

Таблиця 1.10 – Облікові рішення до проблемних зон обліку VA

Проблемна зона	Концепція обліку	Облікове рішення
Класифікація LP-токену	Гібридний актив	Облік за МСФЗ 9 (Фінансові інструменти) або НМА (як технологічне право на частку).
Облік непостійних збитків	Операційні витрати	Дт 94 (Інші операційні витрати) Кт 311, визнання збитків у момент виходу з пулу.

Джерело: розроблено автором на основі [8, с.235].

Для забезпечення системності та наочності облікової політики, критично важливим є застосування функціонального підходу, де класифікація залежить від економічної сутності операції, а не лише від форми активу (таблиця 1.11).

Таблиця 1.11 – Порівняння облікових підходів до специфічних операцій обліку VA

Операція	Економічна сутність	Стандарт обліку	Облікова класифікація VA
Майнінг	Виробнича діяльність / Самостійне створення активу	МСБО 2 (Запаси), МСБО 16 (Капіталізація витрат)	Готова продукція (Запаси)
Стейкінг	Пасивна фінансова інвестиція	МСФЗ 9 (Фінансові доходи)	Довгострокова фінансова інвестиція
Ліквідіт-пули	Створення гібридного фінансового інструменту	МСФЗ 9 (Фінансові активи, FVTPL)	Довгострокові фінансові інвестиції

Джерело: розроблено автором на основі [7, с.248].

LP-токен є фінансовим активом, що засвідчує право на частку у пулі та отримання доходу від комісій.

Таким чином, облікова методологія для специфічних VA-операцій повинна ґрунтуватися на функціональному підході, що передбачає використання різних стандартів (МСБО 2, МСБО 38, МСФЗ 9) за аналогією. Це дозволить коректно відобразити економічну сутність цих складних операцій у фінансовій звітності підприємств.

Розробка облікової політики щодо операцій з VA є фундаментальним завданням для суб'єктів господарювання в умовах регуляторної невизначеності. Облікова політика має стати системою внутрішніх правил, що забезпечує адекватне відображення активів та зобов'язань, керуючись при цьому базовими принципами бухгалтерського обліку, зокрема принципом обачності.

Враховуючи гібридну природу VA та відсутність прямого стандарту МСФЗ, ключовим концептуальним рішенням є застосування функціонального підходу. Цей підхід вимагає, щоб класифікація та оцінка VA залежали не від його

назви (криптовалюта, токен), а від мети його утримання підприємством (таблиця 1.12).

Таблиця 1.12 – Функціональний підхід до класифікації VA для цілей облікової політики

Функція утримання активу	Облікова класифікація	Вимоги до оцінки та відображення (з урахуванням обачності)
Для перепродажу (Трейдинг, операції з обміну)	Товарні запаси (МСБО 2)	Оцінка за найменшою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації.
Для довгострокового інвестування (Утримання)	Нематеріальні активи (МСБО 38)	Модель собівартості з обов'язковим регулярним тестуванням на знецінення (щомісячно або щоквартально).
Для технологічних цілей (Утиліті-токени, комісії)	Попередні оплати або Витрати майбутніх періодів	Визнання витрат у момент споживання або нарахування (за принципом здійснення).

Джерело: розроблено автором на основі [11, с.72].

Принцип обачності вимагає, щоб підприємство було готове визнавати витрати та збитки раніше, ніж доходи та прибутки, якщо є висока ймовірність їх виникнення. Це критично важливо для VA через їхню високу волатильність.

Концептуальні виклики оцінки та відображення VA у фінансовій звітності є першочерговим методологічним бар'єром для інтеграції цих об'єктів у класичний облік. Головний конфлікт полягає у необхідності примирити екстремальну волатильність VA із базовими принципами МСФЗ чи НП(С)БО (таблиця 1.13).

Таблиця 1.13 – Ключові виклики для оцінки та відображення VA у фінансовій звітності

Виклик	Облікова проблема
Дилема оцінки	Неможливість досягнення компромісу між собівартістю (що забезпечує надійність, але втрачає релевантність) та справедливою вартістю (що є релевантною, але суперечить обачності через високі ризики).
Проблема визнання	Обмеження стандартів не дозволяють однозначно класифікувати більшість VA, що призводить до необхідності застосування професійного судження та аналогії.

Джерело: розроблено автором на основі [11, с.72].

Таким чином, для забезпечення релевантності та достовірності звітності, облікова політика має передбачати гібридний, функціонально-орієнтований підхід, який вимагає обов'язкового, частого тестування на знецінення (принцип обачності) та розширеного розкриття ризиків у примітках до фінансової звітності.

1.4. Вимоги FATF щодо запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у сфері віртуальних активів

Починаючи з 2019 року FATF поширила свої вимоги на віртуальні активи, а також на постачальників послуг віртуальних активів (далі – VASP). Ключові вимоги FATF включають:

- Ліцензування та регулювання VASP: всі компанії, що надають послуги, пов'язані з VA (обмін, переказ, зберігання), повинні бути ліцензовані або зареєстровані та підпадати під нагляд.
- Принцип “Знай свого клієнта” (далі – KYC): VASP зобов'язані ідентифікувати та верифікувати своїх клієнтів (фізичних та юридичних осіб) за аналогією з традиційними банками.
- Правило подорожей (Travel Rule): вимога про те, що VASP, які здійснюють переказ VA на суму, що перевищує встановлений поріг, повинні обмінюватися інформацією про відправника та отримувача переказу. Це забезпечує прозорість транзакцій.
- Моніторинг та звітність: VASP повинні здійснювати моніторинг підозрілих операцій та повідомляти про них спеціально уповноважений орган.

На міжнародному рівні вимоги FATF стали каталізатором для регулювання ринку віртуальних активів:

- Європейський Союз (MiCA): регламент MiCA включає імплементацію всіх ключових положень FATF, встановлюючи єдині стандарти ПБК/ФТ для всіх країн-членів, що створює уніфіковане регуляторне поле.
- США: Financial Crimes Enforcement Network або FinCEN, що являє собою бюро Міністерства фінансів Сполучених Штатів, яке збирає та аналізує інформацію про фінансові операції з метою ПБК/ФТ у США та за кордон, та іншими фінансовими злочинами, що класифікує VASP як грошових переказників (Money Services Businesses), накладаючи на них вимоги KYC та звітності.

- Сінгапур і Гонконг: ці юрисдикції запровадили суворі ліцензійні режими, які повністю відповідають правилу подорожей FATF, підкреслюючи пріоритет комплаєнсу.

Україна, як член міжнародної спільноти, активно імплементує вимоги FATF, незважаючи на відсутність фінального закону “Про віртуальні активи”:

- Закон про ПВК/ФТ: чинний Закон про ПВК/ФТ поширює вимоги ПВК/ФТ на суб'єктів, які здійснюють операції з віртуальними активами. Це забезпечує первинне регулювання VASP (криптовібірж, обмінників) та вимагає від них проведення належної перевірки клієнтів (KYC) та моніторингу транзакцій.

- Регуляторна невизначеність: відсутність чіткого регулятора для VASP в Україні та фінального законодавства створює проблему застосування Правил подорожей, оскільки VASP поки що не мають єдиного технічного стандарту для обміну даними.

- Виклик для аудиту: вимоги FATF безпосередньо впливають на аудит. Аудитор, перевіряючи підприємство, яке працює з ВА, повинен оцінити ефективність системи внутрішнього контролю (далі – СВК) підприємства на предмет відповідності достатності заходів ПВК/ФТ, що включає перевірку KYC-процедур та алгоритмів виявлення підозрілих операцій.

Важливим документом щодо ПВК/ФТ в Україні є Перший звіт Робочої групи з публічно-приватного партнерства (далі – РРР). Звіт ідентифікує ключові системні виклики у сфері ПВК/ФТ, спричинені фрагментацією баз даних між державними органами та обмеженою технічною спроможністю правоохоронних органів ефективно протидіяти криптовалютним злочинам [47].

Стратегічна рекомендація полягає у необхідності термінового впровадження національної стратегії розвитку РРР. Ця стратегія повинна зосередитися на побудові довіри між державним і приватним секторами, посиленні нормативної бази для обміну інформацією та використанні міжнародного досвіду (зокрема, аналітики блокчейну) для підвищення оперативності та ефективності боротьби з фінансовими злочинами.

Звіт Державної служби фінансового моніторингу за 2024 рік підтверджує, що ВА розглядаються державою як високоризиковий інструмент для ризиків

ПБК/ФТ [24]. Вимоги Державної служби фінансового моніторингу безпосередньо трансформуються в жорсткі правила внутрішнього контролю суб'єктів, що працюють з VA, для дотримання принципів Рекомендації 15 FATF.

Рекомендація 15 FATF є ключовим міжнародним стандартом, що встановлює вимоги щодо ПБК/ФТ стосовно VA та VASP.

Рекомендація 15 вимагає, щоб країни застосовували до VASP ті самі заходи, що й до традиційних фінансових установ, відповідно до 40 Рекомендацій FATF. Це означає, що функціональний підхід має пріоритет над технологічним: якщо VASP виконує функції банку чи обмінника, він повинен мати аналогічні зобов'язання.

Найважливішою оперативною вимогою, встановленою FATF для VASP, є Правило подорожі або Travel Rule: при здійсненні транзакцій з VA, що перевищують встановлений поріг (зазвичай 1000 доларів США), VASP-відправник має передати VASP-одержувачу обов'язкову інформацію про: відправника та одержувача. Метою цього правила є усунути анонімність великих транзакцій з VA, забезпечуючи простежуваність коштів та їхніх власників, що є критичним для запобігання відмиванню грошей.

Також Рекомендація 15 зобов'язує країни встановити для VASP вимогу про ліцензування або обов'язкову реєстрацію та забезпечити нагляд за ними, а також вимагати від VASP ведення деталізованого обліку транзакцій та клієнтів протягом мінімум п'яти років та повідомлення про підозрілі операції до підрозділу фінансової розвідки (в Україні – Держфінмоніторинг).

Загалом Рекомендація 15 FATF є методологічною основою для Закону України “Про віртуальні активи”, оскільки це є важливою необхідністю для збереження довіри до української фінансової системи на міжнародній арені та уникнення фінансових обмежень.

Включення вимог FATF до облікової та аудиторської практики є об'єктивною необхідністю, оскільки вони визначають не лише правові, але й операційні ризики. Облікова політика підприємства має містити положення, які забезпечують прозоре документування джерел походження VA, що є основою для фінансового моніторингу та подальшого аудиту.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

2.1. Організація та методика обліку та документообігу операцій з віртуальними активами

Організація та методика обліку операцій з віртуальними активами ґрунтується на необхідності подолання двох основних викликів: відсутність фізичної форми активу та децентралізований характер транзакцій. Це вимагає розробки внутрішніх первинних документів, що забезпечують підтвердження права власності та факту здійснення господарської операції.

Згідно із Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, первинний документ повинен містити підписи та чітко відображати зміст операції [48]. У випадку VA, підтвердженням є транзакція у блокчейні та власне розпорядження керівництва.

Оскільки більшість операцій з VA не підтверджуються зовнішніми документами у класичному розумінні, підприємство зобов'язане розробити форму первинних документів на підставі наказу про облікову політику.

В умовах децентралізації, першочерговим завданням стає розробка внутрішніх регламентів для ідентифікації кінцевого бенефіціара кожної транзакції, що є вимогою FATF щодо належної перевірки коштів. Ефективна система документообігу VA повинна чітко розмежовувати функції санкціонування та технічного виконання операцій, використовуючи матрицю доступу для мінімізації операційного ризику та запобігання несанкціонованим списанням активів.

Ключовим елементом контролю є підтвердження володіння приватними ключами, що може фіксуватись у внутрішньому акті про створення/придбання криптогаманця (Додаток А). Також для документування переміщення та використання VA необхідним є створення внутрішніх документів, що підтверджують факт здійснення операції та її цільове використання:

розпорядження про здійснення транзакції (Додаток Б) та акт фіксації результатів транзакції (Додаток В). З таблиці 2.1 видно, що створення зазначених документів забезпечить ключові елементи контролю ВА на підприємстві.

Таблиця 2.1 – Документування права власності, переміщення та використання ВА

Назва документу	Призначення	Склад
Внутрішній Акт про створення/придбання криптогаманця (А-КГ-1)	Документує факт створення, ініціалізації або придбання гаманця.	Дата створення, тип гаманця (холодний/гарячий), адреса (публічний ключ), ідентифікатор відповідальної особи та Акт передачі приватного ключа на відповідальне зберігання (зазвичай до фінансового чи ІТ-департаменту).
Розпорядження про здійснення транзакції (Р-Т-2)	Основний внутрішній документ, що санкціонує переказ ВА.	Дата, час, адреса отримувача, сума у ВА, сума у фіатній валюті на момент здійснення, мета транзакції (купівля, оплата послуг, переказ на інший власний гаманець), підпис відповідальних осіб (бухгалтер, керівник).
Акт фіксації результатів транзакції (А-ФР-3)	Підтверджує успішне завершення операції у блокчейні.	Посилання на ідентифікатор транзакції (Hash ID) у блокчейн-експлорері, сума комісії, ідентифікатор відправника та отримувача, кінцева фіксація вартості для цілей обліку.

Джерело: власна розробка автора.

Облік операцій, які не передбачають прямого переказу (майнінг, стейкінг), вимагає створення спеціалізованих внутрішніх актів (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Організація документообігу специфічних операцій

Операція	Необхідний внутрішній документ	Облікова функція
Майнінг (Видобуток)	Акт оприбуткування видобутих ВА (А-М-4)	Фіксація обсягу видобутого активу та його собівартості (калькуляція витрат) на кінець звітного періоду.
Стейкінг/Ліквідіті-пул	Акт про передачу ВА в пул/на стейкінг (А-СТ-5) та Акт фіксації винагороди (А-В-6)	Підтвердження контролю над активами та визнання доходу за справедливою вартістю на дату нарахування.
Зміна курсу (переоцінка)	Бухгалтерська довідка про переоцінку (БД-П-7)	Визнання збитку від знецінення або нереалізованого прибутку відповідно до обраної облікової моделі та принципу обачності.

Джерело: власна розробка автора.

Первинний облік ВА неможливий без надійного інформаційного забезпечення. Документообіг має інтегрувати зовнішні джерела даних:

- Блокчейн-експлорери: надають незмінне підтвердження факту, часу та суми транзакції (хеш).

- Дані курсів: використання надійних агрегаторів курсів (наприклад, CoinMarketCap, CoinGecko) для щоденного визначення справедливої вартості VA, що є критичним для розрахунку собівартості, доходів та знецінення.

Таким чином, організація первинного обліку VA вимагає комбінації внутрішніх розпорядчих документів та зовнішніх технологічних доказів (даних блокчейну). Це створює надійну основу для подальшого синтетичного та аналітичного обліку.

Ефективна реєстрація операцій з віртуальними активами вимагає переходу від класичного методу первинного обліку до алгоритмічного підходу, що базується на аутентифікації даних блокчейну (on-chain data). Мета цього алгоритму – забезпечити достовірність первинного визнання та ідентифікацію економічної сутності транзакції.

Процес ідентифікації та реєстрації операції з VA повинен складатися з п'яти послідовних етапів, що охоплюють отримання зовнішніх даних, їхню валідацію та фінальне бухгалтерське відображення (рисунок 2.1).

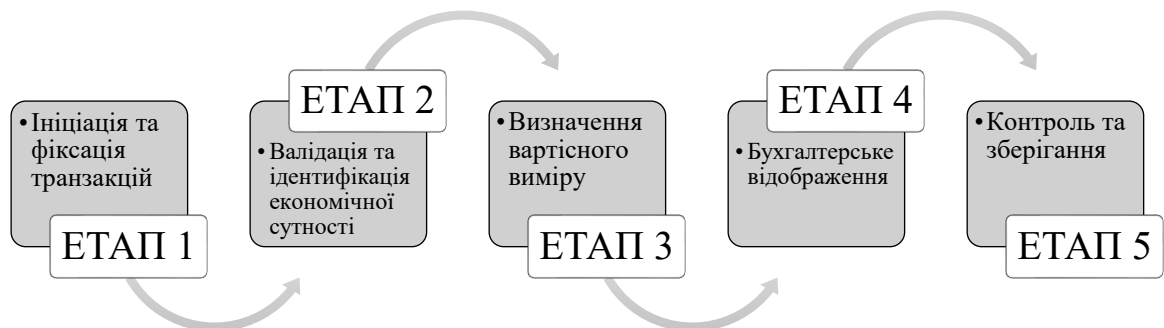

Рисунок 2.1 – Процес ідентифікації та реєстрації операції з VA

Джерело: розроблено автором на основі [8, с.235].

Етап 1 передбачає ініціацію та фіксацію транзакції:

- Ініціація: операція розпочинається з внутрішнього розпорядження про здійснення транзакції (Р-Т-2) (як було визначено в таблиці 2.1), підписаного відповідальними особами.

- Фіксація On-Chain Даних: відповідальна особа фіксує хеш транзакції (Hash ID) та адресу гаманця-відправника та отримувача, а також суму VA. Ці дані є невід'ємним доказом здійснення операції.

Етап 2 передбачає валідацію та ідентифікацію економічної сутності:

- Валідація через експлорер: бухгалтерський працівник використовує блокчейн-експлорер (наприклад, Etherscan, BscScan) для підтвердження того, що транзакція є успішною (статус “Confirmed” або “Success”).
- Ідентифікація Сутності: уа підставі внутрішнього розпорядження та зовнішніх даних визначається економічна сутність операції:
 1. Купівля/Продаж: обмін VA на фіатну валюту або навпаки.
 2. Обмін (Бартер): обмін одного типу VA на інший (наприклад, BTC на ETH).
 3. Винагорода: надходження VA від майнінгу, стейкінгу або як комісія.
- Фіксація комісії (Gas Fee): чітко відокремлюється сума, яка є комісією мережі від суми основної транзакції.

Етап 3 передбачає оцінку віртуальних активів:

- Визначення курсу: на підставі часу, зафіксованого у блокчейні, визначається справедлива вартість VA у національній валюті на момент здійснення операції. Використовуються дані агрегаторів, визначених в обліковій політиці.
- Розрахунок бази оцінки:
 1. Надходження: розрахунок первісної вартості (собівартості);
 2. Вибуття: розрахунок балансової вартості списання (за FIFO/середньозваженою, відповідно до облікової політики).
- Формування А-ФР-3: Заповнення акта фіксації результатів транзакції з остаточними вартісними показниками.

Етап 4 передбачає безпосередньо бухгалтерське відображення:

- Реєстрація у Журналі: внесення операції до Журналу-ордера (або відповідного аналітичного реєстру) за дебетом та кредитом.
- Проведення: відображення операції у системі синтетичного та аналітичного обліку (наприклад, Дт 14/28 Кт 311).

Етап 5 передбачає контроль та зберігання:

- Звіряння: регулярне звіряння аналітичних даних обліку з фактичними залишками на гаманцях.

- Архівування: зберігання внутрішнього Р-Т-2, А-ФР-3 та скріншота з блокчейн-експлорера в електронному архіві як надійного підтвердження операції.

Цей алгоритм забезпечує ідентифікацію та реєстрацію найскладніших, неklasичних операцій, таких як отримання винагороди.

Таблиця 2.3 – Алгоритм реєстрації операції “Отримання винагороди за стейкінг”

Крок	Дія	Результат / Документ	Облікова сутність
1.	Фіксація надходження VA на гаманець (on-chain data).	Hash ID транзакції, дата, сума винагороди.	Факт господарської операції.
2.	Ідентифікація сутності: винагорода за стейкінг (пасивний дохід).	Акт фіксації винагороди (А-В-6).	Визнання доходу.
3.	Визначення справедливої вартості винагороди на дату надходження.	Вартісний вимір	База для оцінки.
4.	Бухгалтерська проводка.	Дт 311/377 “Криптогаманці” Кт 733 “Інші доходи від фінансових операцій”.	Фіксація доходу та активу.
5.	Періодичне звіряння даних.	Звірка залишків на гаманці з аналітичними рахунками.	Внутрішній контроль.

Джерело: власна розробка автора.

Використання on-chain data не лише спрощує облік, але й є обов'язковою передумовою для аудиту. Аудитор повинен отримати доступ до Hash ID та публічних адрес для підтвердження:

- Права власності: шляхом перевірки транзакцій, що йдуть з/на адреси, контроль над якими підтверджено внутрішніми актами підприємства;
- Існування активу: шляхом прямого запиту балансу адреси через блокчейн-експлорер;
- Повноти операцій: шляхом порівняння всіх зареєстрованих транзакцій у блокчейні з внутрішніми первинними документами.

Hash ID це унікальний буквено-цифровий рядок фіксованої довжини, який генерується криптографічною хеш-функцією для певного обсягу даних, який присвоюється кожній операції (переказу криптовалюти).

Розробка адекватної системи синтетичного та аналітичного обліку є центральним елементом методичного забезпечення.

Оскільки чинний План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений

наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 (зі змінами), не містить прямого рахунку для обліку ВА, це створює системний розрив між технологічною реальністю та обліковою практикою. Вирішення цієї колізії вимагає функціональної адаптації існуючих рахунків та введення деталізованих субрахунків, що забезпечить належний рівень контролю та прозорості.

Необхідність адаптації плану рахунків обумовлена гібридною сутністю ВА, які можуть функціонувати як інвестиційний інструмент, засіб платежу або товарний запас. Недосконалість чинної нормативної бази та відсутність єдиної міжнародної практики змушують підприємства використовувати аналогію до існуючих стандартів.

Головна мета побудови нової системи рахунків – забезпечити чітке розмежування ВА за їхньою економічною сутністю та метою утримання. Це дозволяє коректно застосовувати різні методи оцінки (собівартість, чиста вартість реалізації, справедлива вартість) та забезпечує релевантність фінансової інформації для зовнішніх користувачів. Так, наприклад ВА за своєю сутністю можна поділити на короткострокові та довгострокові:

- Короткострокові ВА: класифікація як запасів (Клас 2) дозволяє застосовувати принцип обережності та оцінку за найменшою з двох величин (собівартість або чиста вартість реалізації), що мінімізує ризики завищення активів;
- Довгострокові ВА: облік у складі необоротних активів (Клас 1) відображає стратегічні інвестиційні наміри підприємства, вимагаючи при цьому обов'язкового тестування на знецінення (МСБО 36) через високу волатильність ринку.

Номерний план рахунків є інформаційним фундаментом для фінансової звітності. Його деталізація дозволить не лише акумулювати дані, але й автоматизувати процеси обліку.

Виходячи з вищенаведеного, пропонується запровадити нові субрахунки в межах існуючих класів, щоб забезпечити відповідність міжнародним стандартам та принципу обачності (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Пропозиції щодо адаптації Плану рахунків для обліку віртуальних активів

Синтетичний Рахунок	Назва рахунку	Пропонований субрахунок	Назва субрахунку	Економічна сутність
Клас 1	Довгострокові фінансові інвестиції	148	Віртуальні активи для довгострокового утримання	VA, які утримуються понад 1 рік або є заблокованими (Staked). Облік за моделлю собівартості з обов'язковим тестуванням на знецінення.
Клас 2	Товари	286	Віртуальні активи для перепродажу (Трейдинг)	VA, придбані з метою реалізації протягом 12 місяців. Оцінка за собівартістю або чистою вартістю реалізації.
Клас 3	Інші кошти	319	Криптогаманці та інші віртуальні кошти	Кошти у VA, які тимчасово використовуються для розрахунків. Відображення за справедливою вартістю (у разі швидкої реалізації).
Клас 7	Інші операційні доходи	719	Дохід від видобутку (майнінг) та комісій DeFi	Визнання доходу від первісного видобутку VA за справедливою вартістю на дату оприбуткування.
Клас 9	Інші операційні витрати	949	Витрати на операції з віртуальними активами	Непрямі витрати, включаючи комісії мережі (Gas Fee), збитки від обміну та збитки від знецінення VA.

Джерело: власна розробка автора.

Введення деталізованого аналітичного обліку є стратегічним елементом контролю, що дозволяє управлінському персоналу оцінювати ризики та ефективність різних напрямків VA-діяльності. Аналітичні рахунки повинні забезпечувати інформацію не лише про вартість, але й про місцезнаходження та технологічний статус активу.

Аналітика за функціональним призначенням дозволяє відображати гібридну природу VA та ідентифікувати специфічні фінансові ризики:

- 2862/ЛП (Ліквідіті-пули): Облік вартості LP-токенів. Це критично для моніторингу непостійних збитків, які можуть суттєво вплинути на фінансовий результат.

- 2864/Майнінг: Облік VA, оприбуткованих від майнінгу. Ця аналітика дозволяє чітко відокремити собівартість видобутку та ринкову вартість отриманого активу, що є ключовим для податкового обліку.

Для управління ризиком втрати контролю та кібербезпеки, аналітичний облік повинен чітко розділяти активи за типом зберігання:

- За місцем зберігання: 2861/ BTC/Холодний Гаманець: відображає VA, що знаходяться офлайн (високий рівень безпеки). 2861/BTC/Біржа (Контрагент): відображає VA, які знаходяться на рахунку централізованої платформи. Це дозволяє ідентифікувати та оцінити кредитний ризик контрагента.

- За типом активу (валюта): деталізація за кожною одиницею VA (BTC, ETH, Stablecoins) є необхідною для точного розрахунку переоцінок та застосування різних методів обліку, особливо у випадку, коли окремі активи класифікуються як грошові еквіваленти.

Таким чином, запропонована система синтетичних та аналітичних рахунків створює ієрархічну структуру, що дозволяє коректно відобразити економічну сутність VA, забезпечує деталізований облік за функцією та ризиком, і відповідає вимогам принципу обачності та достовірності фінансової звітності.

Методика відображення операцій з VA повинна забезпечувати чітке дотримання принципів нарахування, обачності та відповідності. Облік операцій придбання та продажу VA ґрунтується на класифікації VA як товарних запасів (Рахунок 286) або Фінансових інвестицій (Рахунок 148). Придбання та продаж є найбільш стандартизованими операціями, проте вимагають чіткої фіксації комісій мережі та моменту визнання доходу/витрат.

Таблиця 2.5 відображає типовий цикл купівлі-продажу VA. Ключовим моментом є застосування рахунку 902 (Собівартість реалізованих товарів) для списання VA, що підкреслює їхню класифікацію як запасів для трейдингових

компаній. Використання рахунку 949 для комісій мережі (Gas Fee) забезпечує чітке відокремлення прямих витрат від собівартості.

Таблиця 2.5 – Відображення на субрахунках бухгалтерського обліку придбання та реалізації віртуальних активів

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Пояснення
1	Оплачено фіатну валюту для придбання VA (з урахуванням комісії біржі).	377 (Розрахунки з VA)	311 (Поточні рахунки)	Переказ коштів на біржу/контрагенту.
2	Оприбутковано придбані VA за первісною вартістю.	286 (VA для перепродажу)	377 (Розрахунки з VA)	VA визнається запасом, оскільки придбаний для торгівлі.
3	Здійснено продаж VA за фіатну валюту.	377 (Розрахунки з VA)	702 (Дохід від реалізації товарів)	Визнання доходу від реалізації
4	Списано балансову вартість реалізованих VA.	902 (Собівартість)	286 (VA для перепродажу)	Витрати визнаються у періоді визнання доходу (принцип відповідності).
5	Відображено комісію мережі (Gas Fee) при продажу.	949 (Витрати на VA)	319 (Криптогаманці)	Комісія є операційним витратою.

Джерело: власна розробка автора.

У таблиці 2.6 представлено облік майнінгу організований за виробничим принципом. Рахунок 23 акумулює всі витрати, що формують собівартість видобутого активу (проведення 1-2). Проведення 3-4 відображають визнання доходу за ринковою вартістю, оскільки обидві операції є первісним визнанням активу, створеного в результаті специфічної діяльності.

Таблиця 2.6 – Відображення на субрахунках бухгалтерського обліку майнінгу

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Пояснення
1	Списано витрати на видобуток (електроенергія, амортизація обладнання).	23 (Виробництво VA)	63, 68, 13	Накопичення собівартості.
2	Оприбутковано видобуті VA (за собівартістю).	286 (VA для перепродажу)	377 (Розрахунки з VA)	Переведення з виробництва у запаси.
3	Визнано дохід від видобутку VA за справедливою вартістю.	319 (Криптогаманці)	702 (Дохід від реалізації товарів)	Дохід визнається на дату оприбуткування (МСФЗ 16 за аналогією).
4	Відображено різницю між собівартістю та справедливою вартістю.	319 (Криптогаманці)	286 (VA для перепродажу)	Коригування доходу до ринкової вартості.

Джерело: власна розробка автора.

Операції стейкінгу трактуються як фінансова інвестиція (таблиця 2.7). Переведення ВА з поточних активів у довгострокові підкреслює стратегічний характер утримання. Винагорода класифікується як фінансовий дохід, що забезпечує коректне відображення пасивного доходу та його відокремлення від операційної діяльності.

Таблиця 2.7 – Відображення на субрахунках бухгалтерського обліку стейкінгу (надання в пул)

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Пояснення
1	Передано власні ВА у стейкінг (у довгострокову інвестицію).	148 (ВА для утримання)	319 (Криптогаманці)	Зміна класифікації активу (з оборотного на необоротний).
2	Нараховано винагороду за стейкінг.	377 (Розрахунки за доходи)	733 (Інші фінансові доходи)	Визнання пасивного доходу (за аналогією з відсотками).
3	Отримано винагороду на криптогаманець.	319 (Криптогаманці)	377 (Розрахунки за доходи)	Фактичне надходження активу.

Джерело: власна розробка автора.

Методика обліку ВА чітко дотримується принципу обачності: збитки визнаються негайно, тоді як прибутки – лише при реалізації. У таблиці 2.8 облік знецінення є прямим втіленням принципу обачності. Незалежно від класифікації (запаси чи необоротні активи), підприємство зобов'язане визнавати збитки негайно, списуючи їх на відповідні витратні рахунки (949 або 975). Це запобігає завищенню активів у балансі та відображає реальну ризиковість інвестицій у ВА.

Таблиця 2.8 – Відображення на субрахунках бухгалтерського обліку операцій у разі знецінення ВА

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Пояснення
1	Відображено збиток від знецінення ВА (для Запасів 286).	949 (Витрати на ВА)	286 (ВА для перепродажу)	Списання вартості до чистої вартості реалізації.
2	Відображено збиток від знецінення ВА (для НМА 148).	975 (Неопераційні витрати)	148 (ВА для утримання)	Списання до відшкодуваної суми (МСБО 36).

Джерело: власна розробка автора.

Організація первинного обліку операцій з ВА є фундаментальною передумовою для їхнього коректного відображення у фінансовій звітності. В

умовах відсутності уніфікованих зовнішніх форм, критично важливим є розробка авторської системи внутрішніх первинних документів.

Отже, первинний облік має бути сфокусований на документуванні контролю над приватними ключами через внутрішні Акти про створення/придбання криптогаманця. Основним доказом господарської операції є транзакція у блокчейні (on-chain data), яка повинна бути зафіксована у внутрішньому Акті фіксації результатів транзакції із зазначенням хешу (Hash ID) та справедливої вартості на момент операції. Необхідна розробка специфічних актів для некласичних операцій (майнінг, стейкінг) для забезпечення їхнього коректного визнання та калькулювання первісної вартості.

Таким чином, ефективна організація документообігу ВА вимагає комбінації внутрішнього розпорядчого контролю та технологічної автентифікації через блокчейн-експлорери, що гарантує достовірність та відповідність принципу документального підтвердження.

2.2. Перспективи розвитку обліку віртуальних активів в Україні

В умовах динамічного становлення ринку віртуальних активів перед системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності України постало завдання стратегічної адаптації, що передбачає мінімізацію регуляторної невизначеності та забезпечення достовірності облікових даних. Відсутність спеціалізованого національного законодавства та прямих вказівок в МСФЗ щодо ВА є ключовим бар'єром для прозорого функціонування криптоіндустрії, тому актуальним стає розроблення методичних рекомендацій та внесення змін до чинних нормативно-правових актів для ефективного відображення операцій з віртуальними активами.

Процес вдосконалення нормативно-правового поля має ґрунтуватися на кваліфікованому аналізі чинників позитивного та негативного впливу, які виникають в умовах регуляторної прогалини. Це дозволяє визначити сутність досліджуваних процесів та обґрунтувати вектори змін, забезпечуючи таким

чином формування ефективних та доцільних правових механізмів для досягнення поставлених цілей (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 – Чинники впливу на розвиток обліку віртуальних активів в умовах регуляторної невизначеності

Сфера впливу	Позитивний вплив (Можливості)	Негативний вплив (Ризики)	Обліковий наслідок
Економічна	Стимулювання технологічного підприємництва, залучення інвестицій.	Зростання фінансового ризику через волатильність.	Проблема достовірної оцінки на дату балансу (порушення принципу обачності).
Правова	Гнучкість у виборі регуляторної моделі.	Кримінальний ризик. Неможливість захисту прав власності.	Проблема підтвердження існування та права власності (аудиторське твердження).
Фіскальна	Можливість розробки інноваційної податкової бази.	Втрати бюджету від детінізації капіталу. Податкова невизначеність для бізнесу.	Некоректне визначення податкового моменту та бази оподаткування (ПДВ/ПДФО).

Джерело: власна розробка автора [9, с.154].

Основний негативний вплив регуляторної прогалини полягає в системній неможливості забезпечити дотримання принципу обачності та документального підтвердження для ВА. Це є критичною умовою для обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення.

В Україні можлива синхронізація обліку ВА з МСФЗ. Наприклад, для суб'єктів, що подають звітність за МСФЗ, розробити офіційні Методичні рекомендації, які б пояснювали застосування відповідних стандартів по аналогії до різних типів ВА.

В умовах відсутності окремого спеціальнозованого МСФЗ щодо ВА, суб'єкти господарювання, які застосовують МСФЗ, стикаються з проблемою облікового судження. Згідно з МСБО 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки”, у разі відсутності конкретного стандарту, керівництво має розробити облікову політику, виходячи з економічної сутності активу, а також використовуючи найбільш схожі стандарти МСФЗ.

Проблема полягає в тому, що економічна сутність та функціональне призначення ВА є надзвичайно різноманітним. Керівництво компанії, користуючись обліковим судженням має провести глибокий аналіз для визначення, який із стандартів обліку є найбільш релевантним до економічної

сутності конкретного ВА. Це вимагає не лише технічної експертизи, але й обґрунтованого вибору між стандартами, прозорість якого має бути розкрита у примітках до фінансової звітності.

Класифікація ВА для цілей МСФЗ має ґрунтуватись на його призначенні і правах, які він надає власнику. Методичні рекомендації повинні чітко розмежувати застосування ключових стандартів, виходячи з критеріїв визнання та оцінки, як вбачається з таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Мапування ВА відповідно до МСФЗ

Тип активу	Стандарт	Критерії застосування	Основні положення
НМА	МСБО 38	Актив утримується для використання, а не для продажу, є ідентифікованим та не має фізичної форми (наприклад, деякі утилітарні токени, NFT-колекції, що утримуються як мистецтво).	Облік за моделлю собівартості або моделлю переоцінки (за наявності активного ринку, що малоймовірно для більшості ВА). Відсутність амортизації для активів із необмеженим строком корисного використання.
Запаси	МСБО 2	Актив утримується для продажу у звичайному ході діяльності (наприклад, криптовалюта, видобута майнінговою компанією, або ВА, придбані криптотрейдером для перепродажу).	Оцінка за найменшою з двох величин: собівартість або чиста вартість реалізації. Визнання доходу (МСФЗ 15) при продажу.
Фінансовий актив	МСФЗ 9	Актив, що відповідає визначенню грошових коштів або контрактного права на отримання грошових коштів чи іншого фінансового активу.	Класифікація як оцінений за справедливою вартістю через прибуток/збиток або за амортизованою собівартістю (для деяких стейблкоїнів). Визнання переоцінки.

Джерело: власна розробка автора.

Для спрощення прийняття рішень суб'єктами господарювання, методичні рекомендації повинні містити чітку схему-алгоритм класифікації ВА. Цей алгоритм повинен базуватися на трьох основних питаннях, які визначають шлях класифікації ВА (рисунок 2.2).

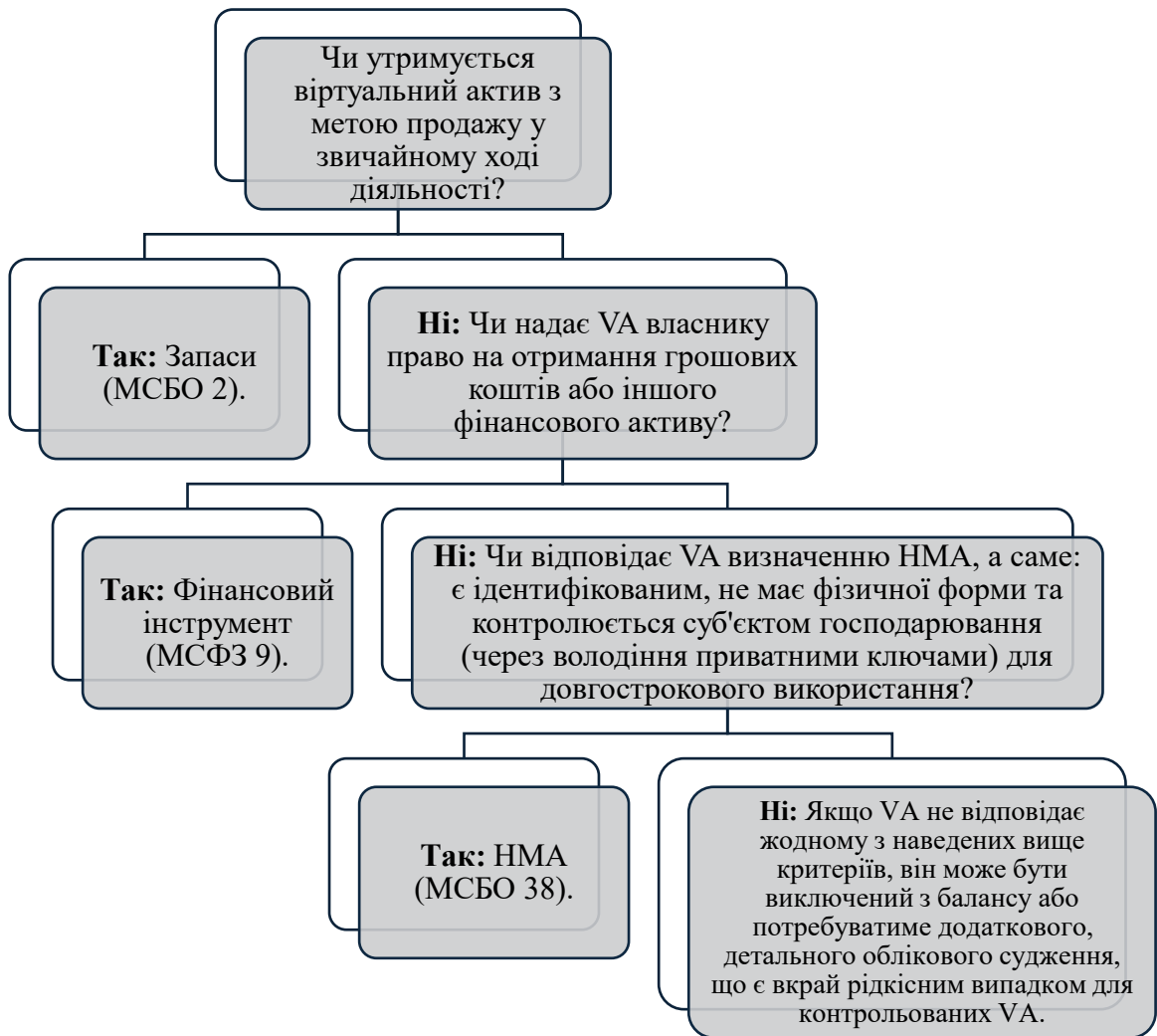

Рисунок 2.2 – Шлях класифікації віртуальних активів

Джерело: розроблено автором на основі [10, с.70].

Використання цієї послідовної логіки значно спрощує процес класифікації та забезпечує відповідність обліку економічній сутності активу, а не його технічній назві.

Для забезпечення юридичної та методологічної достовірності методичні рекомендації повинні чітко враховувати всі ключові документи (таблиця 2.11). Це забезпечить єдність підходів та спростить комунікацію з регуляторами, оскільки методичні рекомендації створюють менше суперечливостей поміж визначенням класифікації VA, тим самим зміцнюючи правову визначеність для всіх учасників ринку віртуальних активів та сприяючи їхній інтеграції у національну фінансову систему, що є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та захисту інтересів інвесторів.

Таблиця 2.11 – Рекомендована законодавча база

Документ	Основна мета	Застосування в обліку
Закон України “Про віртуальні активи” (№ 2074-IX)	Надання легального визначення поняттям “віртуальний актив”, “постачальник послуг” та встановлення регуляторів ринку (НКЦПФР, НБУ).	Використовувати законодавчі визначення для визнання та класифікації VA у фінансовій звітності.
Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу (щодо оподаткування ВА)	Синхронізація обліку та оподаткування доходів від операцій з VA.	Визначення моменту виникнення доходу та впливу операцій на фінансовий результат.
Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”	Встановлення загальних принципів, правил ведення обліку та вимог до облікової політики.	Підтвердження обов'язку кожного суб'єкта розробити облікову політику, що деталізує облік VA.
Закон про ПВК/ФТ	Забезпечення вимог ПВК/ФТ для постачальників послуг та імплементація вимог до документування операцій.	Визначення необхідного пакету первинних документів для підтвердження джерел походження VA.

Джерело: власна розробка автора.

Для забезпечення найкращих світових практик та гармонізації методичні рекомендації повинні посилалися на наступні міжнародні документи. Це дозволить використати набутий глобальний досвід регулювання та обліку віртуальних активів, що прискорить інтеграцію національної системи у міжнародний фінансовий простір.

Хоча спеціального стандарту МСФЗ немає, Комітет з Інтерпретацій МСФЗ вже надавав роз'яснення щодо обліку незабезпечених криптовалют, як наприклад Bitcoin (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12 – Рішення Комітету з Інтерпретацій МСФЗ

Документ	Основна мета	Застосування в обліку
Рішення Комітету з Інтерпретацій МСФЗ (червень 2019) щодо обліку криптовалют.	Підтвердження загального облікового судження, що незабезпечені криптовалюти не є грошовими коштами або фінансовими активами у сенсі МСФЗ 9.	Використовувати як основу для класифікації більшості основних криптовалют як НМА (МСБО 38), якщо вони утримуються для довгострокового використання, або як запасів (МСБО 2), якщо вони утримуються для продажу.

Джерело: розроблено автором на основі [32].

Європейський союз є лідером у сфері регулювання крипторинку, і його акти слугують орієнтиром для майбутнього українського законодавства, тому

також важливим є врахування регламенту МіСА для подальших методичних рекомендацій в Україні (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13 – Регуляторна база Європейського Союзу

Документ	Основна мета	Застосування в обліку
Регламент МіСА	Надання детальної типології віртуальних активів (токенів електронних грошей, токенів з прив'язкою до активів, утилітарних токенів).	Використовувати типологію МіСА для підтвердження економічної сутності ВА та коректного мапування на МСФЗ (наприклад, токени електронних грошей можуть класифікуватися ближче до фінансових активів).

Джерело: розроблено автором на основі [33].

Облікова політика є головним внутрішнім документом, який визначає, як суб'єкт господарювання застосовує стандарти до своїх конкретних операцій. Методичні рекомендації мають чітко диктувати, які положення повинні бути обов'язково включені в облікову політику.

Так, наприклад обо'язковим пунктом у обліковій політиці щодо віртуальних активів буде їх визнання та класифікація, облік специфічних операцій, внутрішній контроль та комплаєнс.

Інтеграція вимог ПВК/ФТ в облікову політику є обов'язковою для суб'єктів, що працюють з ВА або здійснюють будь-які операції, які підпадають під регулювання Закону про ПВК/ФТ. Облікова політика має функціонувати як комплаєнс-інструмент, що підтверджує належну обачність (due diligence) компанії.

Облікова політика повинна містити окремий розділ або чіткі посилання на процедури, що регламентують облік високоризикових операцій:

- облікова політика встановлює вимогу обов'язкового документального підтвердження джерела походження фіатних коштів або активів, використаних для придбання ВА. Це необхідно для доведення легальності операції та відповідності вимогам Держфінмоніторингу;
- при придбанні або продажу ВА через посередників, облікова політика вимагає підтвердження, що VASP є ліцензованим/зареєстрованим суб'єктом ПВК/ФТ. Компанія повинна зберігати докази, що VASP застосував процедури KYC (ідентифікації клієнта) відповідно до FATF Рекомендації 15;

- для прямих (peer-to-peer) операцій з VA, облікова політика встановлює посилені вимоги до фіксації інформації про контрагента, мету операції та її економічну сутність, оскільки відсутній банківський або VASP-контроль.

Облікова політика також має містити посилання на внутрішні процедури, що забезпечують моніторинг транзакцій з VA на предмет перевищення лімітів, встановлених законодавством про ПВК/ФТ (навіть якщо компанія не є СПФМ).

Для компаній, які регулярно працюють з VA, облікова політика може вимагати використання ліцензованих інструментів аналітики блокчейну для верифікації чистоти адрес та підтвердження відсутності зв'язку з адресами, внесеними до санкційних чи чорних списків. Це є доказом належної обачності.

Також важливим є встановлення вимоги щодо обов'язкового розкриття у Примітках до фінансової звітності інформації про методи управління ризиками ПВК/ФТ стосовно VA, а також факту, чи залучає компанія зовнішнього комплаєнс-консультанта.

Обґрунтована облікова політика щодо VA – це комплексний документ, що використовує функціональний підхід до класифікації, чітко регламентує оцінку на основі принципу обачності (швидке визнання збитків, повільне визнання прибутків) та забезпечує надійне документальне підтвердження прав власності та здійснення операцій.

У контексті застосування МСФЗ, особливо при класифікації VA як НМА або запасів, ключовою проблемою є підтвердження існування та контролю над активом, який не має фізичної форми. Згідно з концептуальною основою МСФЗ, актив може бути визнаний лише за умови, що суб'єкт має виключний контроль над ним. Оскільки цей контроль над VA реалізується через володіння приватними ключами, а не через традиційні правові механізми, стандартні методи інвентаризації (наприклад, перерахунок) є недостатніми.

Для забезпечення достовірності фінансової звітності та виконання вимог щодо ПВК/ФТ, критично необхідна розробка специфічного порядку інвентаризації. Цей порядок має інтегрувати технічну верифікацію наявності

активу в публічному реєстрі (блокчейні) з аудитом безпеки внутрішніх контролів.

Порядок інвентаризації має складатись з основних трьох етапів: підготовка, верифікація наявності та підтвердження контролю.

Перший етап інвентаризації має узгодити внутрішній бухгалтерський реєстр з даними блокчейну (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14 – Перший етап проведення інвентаризації віртуальних активів

Крок	Дія	Результат/Документ
1.1. Формування реєстру	Скласти внутрішній реєстр VA на дату інвентаризації.	Реєстр має містити: вид VA, кількість токенів на балансі, адреса гаманця, дата останньої зміни.
1.2. Створення інвентаризаційної комісії	Призначити наказом незалежну комісію, що включає представників бухгалтерії, фінансового відділу та ІТ-безпеки (для верифікації ключів).	Наказ про проведення інвентаризації.
1.3. Призупинення операцій	На дату зрізу інвентаризації тимчасово призупинити всі операції з VA (купівля/продаж, перекази) для уникнення розбіжностей.	Протокол призупинення операцій.

Джерело: власна розробка автора.

Другий етап інвентаризації має підтвердити, що VA, які обліковуються, фізично існують в блокчейні (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15 – Другий етап проведення інвентаризації віртуальних активів

Крок	Дія	Результат/Документ
2.1. Отримання балансу	Використовуючи блокчейн-оглядач (Blockchain Explorer), перевірити та зафіксувати фактичний баланс по кожній адресі гаманця, зазначеній у Реєстрі (Крок 1.1).	Публічна верифікація: використання незалежних публічних інструментів (Etherscan, Blockchain.com Explorer).
2.2. Аналіз транзакцій	Перевірити останні 5-10 транзакцій для підтвердження, що операції, відображені в обліку, відповідають записам у блокчейні.	Аудиторський слід: порівняння дати, часу та суми транзакції з первинними документами.
2.3. Узгодження	Порівняти кількість токенів на балансі (Крок 1.1) з фактичним балансом (Крок 2.1).	Акт узгодження: фіксація розбіжностей. Будь-які значні розбіжності потребують негайного розслідування (наприклад, можлива кібератака, що впливає на контроль над активом).

Джерело: власна розробка автора.

Третій етап має забезпечити, що компанія має виключний контроль над VA, що відповідає визначенню активу за концептуальною основою МСФЗ (таблиця 2.16). Цей етап є найбільш критичним з точки зору МСФЗ, оскільки він підтверджує, що суб'єкт контролює VA, що відповідає визначенню активу згідно з концептуальною основою МСФЗ (“право на отримання економічних вигод”). Оскільки VA не є фізичним об'єктом, лише виключне володіння приватними ключами доводить існування цього контролю.

Таблиця 2.16 – Третій етап проведення інвентаризації віртуальних активів

Крок	Дія	Результат/Документ
3.1. Демонстрація контролю	Комісія IT-безпеки проводить технічну демонстрацію контролю: - Для “гарячих” гаманців: демонстрація успішного підписання мінімальної транзакції на тестову адресу, яка негайно скасовується; - Для “холодних” гаманців: перевірка фізичного місця зберігання приватних ключів, фіксація їхньої недоторканості та відповідності.	Складання Протоколу інвентаризації та додавання до нього: реєстру, актів узгодження та підтверджень IT-комісії. Фінальний документ для бухгалтерії та аудиту, що підтверджує: існування VA та право контролю над ними на дату звітності.

Джерело: власна розробка автора.

Для великих обсягів VA контроль має бути не одноосібним. Цей аспект безпосередньо пов'язаний з вимогами FATF щодо внутрішнього контролю:

- Аудит мультипідпису: перевірка конфігурації смарт-контракту або гаманця мультипідпису, підтвердження, що відповідальні особи, чиї ключі необхідні для підписання, є ідентифікованими та не мають конфлікту інтересів. Мультипідпис підтверджує, що виключний контроль належить юридичній особі, а не конкретному співробітнику, що є важливим для розмежування активів підприємства та особистих активів.

- Політика управління ключами: перевірка наявності та дотримання політики ротації/зміни приватних ключів (якщо можливо) або протоколів доступу до фізичного сховища, фіксація всіх осіб, які мали доступ до сховища. Дотримання політики є ключовим показником надійності внутрішнього контролю, що є вимогою аудиту.

Закон про віртуальні активи, хоча й прийнятий, не може повноцінно запрацювати, оскільки відсутність податкового регулювання створює юридичну невизначеність. Наразі не визначено, як саме віртуальні активи мають

оподатковуватися, що унеможливило б коректне визначення фінансового результату та бази оподаткування прибутку для юридичних осіб чи податку на доходи фізичних осіб.

Таблиця 2.17 деталізує, як запропоновані зміни у Законопроекті № 10225-д вирішують системні проблеми, що перешкоджають легалізації крипторинку.

Таблиця 2.17 – Вплив запропонованих змін у Законопроекті № 10225-д на бухгалтерський облік віртуальних активів

Виклик	Запропоноване рішення у Законопроекті № 10225-д	Обліковий та ринковий вплив
Визначення об'єкта оподаткування	Запровадження оподаткування лише чистого прибутку (різниці між доходом від продажу та витратами на придбання VA).	Забезпечує відповідність податкового обліку принципу фінансового результату та стимулює легалізацію.
База оподаткування	Встановлення диференційованих, пільгових ставок: 5% для фізичних осіб та 18% для податку на прибуток підприємств.	Створює сприятливе податкове середовище, запобігаючи переведенню активів у тіньовий сектор.
Момент виникнення зобов'язань	Чітке визначення, що податкове зобов'язання виникає лише при конвертації VA у фіатну валюту, товари чи послуги.	Обмін VA на інший VA (крипто-крипто операція) не є податковою подією, що дозволяє розвивати внутрішній ринок.
Звітність	Обов'язкове подання спеціальної звітності про операції з VA.	Вимагає від бухгалтерії точного ведення обліку собівартості VA для достовірного визначення чистого прибутку для оподаткування.

Джерело: власна розробка автора.

Прийняття змін до ПКУ забезпечить необхідну правову визначеність. Однак, для повного усунення ризиків і забезпечення єдності обліку та оподаткування, необхідно внести додаткові уточнення, а саме:

- Закріпити в ПКУ обов'язкове використання методу FIFO для визначення собівартості VA, що відповідає кращій міжнародній практиці та спрощує розрахунок чистого прибутку;

- Дозволити перенесення чистого збитку від операцій з VA на наступні податкові періоди з метою зменшення майбутньої бази оподаткування, але обмежити можливість зарахування збитків від VA проти доходу від інших видів діяльності;

- Розробити стандартизовану форму податкової звітності для VA, яка буде синхронізована з даними Головної книги підприємства та забезпечить прозорість для аудиту.

Отже, для забезпечення повної прозорості та мінімізації податкових ризиків, необхідно подальше удосконалення інтеграції облікових і податкових норм. Це включає обов'язкове закріплення в ПКУ використання методу FIFO для списання собівартості VA, що забезпечить єдність розрахунків прибутку. Крім того, необхідне законодавче врегулювання порядку перенесення збитків від операцій з VA на майбутні періоди та стандартизація форм спеціальної податкової звітності. Успішне впровадження цієї податкової реформи перетворить облік VA на надійний інструмент фінансової прозорості та економічного зростання.

2.3. Розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності: досвід компаній MicroStrategy та Riot Platforms

MicroStrategy Incorporated є найбільш репрезентативним міжнародним кейсом для аналізу обліку віртуальних активів, оскільки її фінансова звітність наочно демонструє систематичні проблеми застосування стандартів звітності до Bitcoin.

MicroStrategy, чий основний бізнес полягає у наданні програмного забезпечення та послуг бізнес-аналітики, у 2020 році прийняла стратегічне рішення про утримання Bitcoin як основного резервного активу, що стало прецедентом серед публічних компаній та спричинило активні дискусії щодо облікового трактування криптовалют.

Компанія обліковує Bitcoin як НМА згідно з US GAAP (аналогічно застосуванню МСБО 38 у міжнародній практиці). Bitcoin класифікується як актив із невизначеним строком корисного використання (indefinite useful life), що виключає його амортизацію.

Найважливіший висновок, який підтверджує досвід MicroStrategy, – це асиметрія обліку, спричинена класифікацією Bitcoin як нематеріального активу за МСБО 38 (таблиця 2.18).

Таблиця 2.18 – Асиметрія обліку у MicroStrategy Incorporated

Аспект обліку	Вимоги (МСБО 38)	Наслідок
Знецінення (Impairment)	Актив підлягає щорічному тестуванню на знецінення та фіксується у Звіті про фінансові результати (як збиток) одразу, якщо його ринкова ціна падає нижче балансової собівартості.	Компанія змушена відображати значні чисті збитки у періоди падіння ринку, навіть якщо вона не продавала актив.
Зростання Вартості (Gain)	Нематеріальні активи, оцінені за собівартістю, не можуть бути переоцінені у бік зростання.	Компанія не має права відображати у Звіті про фінансові результати нереалізовані прибутки від зростання вартості Bitcoin, доки він не буде фактично проданий.

Джерело: розроблено автором на основі [26].

Ця асиметрія призводить до спотворення реального фінансового стану компанії, оскільки її баланс відображає накопичені збитки, тоді як фактична ринкова вартість портфеля може бути значно вищою. Це є головним аргументом на користь переведення обліку VA на модель справедливої вартості.

Для забезпечення прозорості, примітки до фінансової звітності MicroStrategy містять детальний опис облікових рішень та ризиків:

- чітке зазначення загальної кількості Bitcoin, його балансової собівартості та суми накопичених втрат від знецінення на звітну дату;
- розкриття інформації про методи зберігання та внутрішні контролю для захисту приватних ключів;
- опис методології, використаної для розрахунку збитків від знецінення.

MicroStrategy розглядає свої запаси Bitcoin як довгострокові активи та основний резервний актив казначейства. Основною метою є продовжувати акумулювати Bitcoin, що підтверджує його класифікацію як НМА, що утримується для використання/інвестиції, а не для продажу у звичайному ході діяльності.

Компанія фінансує придбання Bitcoin агресивно, використовуючи різні інструменти, а не лише надлишок готівки:

- Емісія акцій: чистий виторг від продажу акцій класу А (at-the-market equity offering programs). У 2024 році це 16,3 млрд доларів США.
- Боргові інструменти: випуск конвертованих облігацій з різними термінами погашення. У 2024 році це склало понад 5,5 млрд доларів США.

Стратегія MicroStrategy є агресивною фінансовою стратегією, яка використовує традиційні фінансові ринки для придбання високоризикового цифрового активу.

Облікова політика MicroStrategy до 1 січня 2025 року, що відповідає моделі собівартість мінус знецінення (cost-less-impairment, аналог МСБО 38), призводить до критичної асиметрії у фінансовій звітності, яка є головним аргументом проти застосування цього стандарту до високо волатильних активів.

Компанія зобов'язана фіксувати збитки від знецінення щоразу, коли ринкова ціна Bitcoin падає нижче його балансової собівартості. Ці збитки безповоротно визнаються у Звіті про фінансові результати.

У 2024 році 1,8 млрд доларів США збитків від знецінення склали 81,8% від загальних операційних витрат компанії. Це свідчить про те, що фінансовий результат компанії значною мірою визначається не її основною діяльністю, а технічними вимогами обліку волатильного активу. Компанія не мала права відображати нереалізовані прибутки від зростання вартості Bitcoin (закінчення 2024 року: ринкова вартість 41,8 млрд доларів США проти балансової 23,9 млрд доларів США, доки актив не був проданий).

Ця асиметрія, коли ринкова вартість її активів зростає на мільярди доларів, які не відображалися в її прибутках, призвела до систематичного спотворення операційних результатів та не відображала реальної економічної вартості активів. Це підтверджує, що для високо волатильних активів, таких як Bitcoin, єдиним адекватним рішенням є облік за справедливою вартістю, де як прибутки, так і збитки визнаються негайно.

Визнаючи невідповідність чинної моделі, компанія оголосила про критичний перехід в обліковій політиці:

- з 1 січня 2025 року компанія прийме стандарт ASU 2023-08 (US GAAP);
- Bitcoin буде обліковуватися за справедливою вартістю;
- з 2025 року реалізовані та нереалізовані прибутки і збитки від зміни справедливої вартості Bitcoin визнаватимуться одразу у Звіті про фінансові результати.

Для українських суб'єктів, що працюють з VA, необхідно розробити облікові пропозиції, які дозволять використовувати справедливу вартість (або забезпечать альтернативний механізм, що усуне асиметрію), як це зроблено у світовій практиці.

Таким чином, досвід MicroStrategy підкреслює, що облікова реформа у сфері віртуальних активів є необхідною не лише для комплаєнсу з FATF, але й для забезпечення реальної фінансової прозорості.

Riot Platforms Incorporated – це американська публічна компанія, яка позиціонує себе як вертикально інтегровану інфраструктурну платформу, орієнтовану на Bitcoin. На відміну від MicroStrategy, яка є “тримаючою компанією”, Riot Platforms є виробничою компанією з метою видобутку та реалізації Bitcoin (таблиця 2.19).

Таблиця 2.19 – Основні види діяльності Riot Platforms

Вид діяльності	Пояснення
Майнінг Bitcoin	Безпосередній видобуток Bitcoin із використанням власних потужних установок (майнерів).
Інфраструктура ЦОД	Розробка та управління великими центрами обробки даних (ЦОД) з акцентом на енергоефективність, включаючи об'єкти у Рокдейлі та Корсікані.
Інжинірингові послуги	Власний інжиніринговий підрозділ забезпечує синергію, дозволяючи компанії будувати та обслуговувати власну інфраструктуру, що знижує капітальні витрати.

Джерело: розроблено автором на основі [25].

Стратегія Riot Platforms на 2025 рік включає активну диверсифікацію шляхом переорієнтації частини своєї енергетичної потужності на обслуговування високопродуктивних обчислень та штучного інтелекту. Це дозволяє компанії:

- зменшити залежність від волатильності ціни Bitcoin;

- перетворити ЦОД на мультифункціональні об'єкти, що генерують дохід від інфраструктурних послуг, а не лише від майнінгу.

Riot Platforms залежно від свого виду діяльності ілюструє застосування МСБО 2 до видобутих VA. Усі VA, що видобуті утримуються Riot Platforms з метою реалізації у звичайному ході ведення бізнесу.

Згідно з обліковою політикою Riot Platforms, видобуті Bitcoin класифікуються як поточні активи у складі запасів. Це відповідає визначенню запасів як активів, утримуваних для продажу в ході звичайної діяльності. Це демонструє, що економічна сутність активу, а не лише його технологічна природа, є вирішальною для вибору облікового стандарту.

Видобуті Bitcoin оцінюються за собівартістю, що включає всі витрати, безпосередньо пов'язані з процесом майнінгу:

- прямі витрати: електроенергія та інші комунальні послуги, безпосередньо спожиті у процесі видобутку;
- накладні витрати: амортизація обладнання, що використовується у виробничому процесі (майнінгові установки), а також експлуатаційні витрати центрів обробки даних (ЦОД).

У примітках до звітності Riot Platforms детально розкриває свою облікову політику та операційні показники:

- кількість та балансова вартість: розкривається загальна кількість видобутих Bitcoin, їхня сукупна собівартість та сума, на яку активи були уцінені;
- метод визначення собівартості: зазвичай використовується метод FIFO або середньозважена вартість для визначення собівартості Bitcoin, що продаються;
- ризики: обов'язкове розкриття ризиків, пов'язаних із волатильністю ринку, зростанням витрат на електроенергію (що впливає на собівартість) та регуляторними ризиками (які впливають на можливість реалізації).

Загалом Riot Platforms видобула 4 828 Bitcoin за 2024 рік порівняно з 6 626 у 2023 році, та утримувала 17 722 Bitcoin на кінець року, що складає за ринковою вартістю 1,65 млрд доларів США. Це демонструє як виробничий цикл (майнінг), так і стратегію накопичення (холдинг), але з метою майбутньої реалізації.

Незважаючи на зростання собівартості одиниці Bitcoin, Riot Platforms продемонструвала фінансову стійкість у 2024 році, що впливає на визнання та оцінку її запасів (таблиця 2.20).

Таблиця 2.20 – Основні показники ефективності Riot Platforms станом на 31.12.2024 року

Показник	Станом на 31.12.2024	Зміст/Порівняння	Вплив на облік
Загальний дохід	376,7 млн доларів США	Зростання на 34% порівняно з попереднім роком. Досягнуто завдяки вищому середньому ринковому курсу Bitcoin.	Підтверджує високу чисту вартість реалізації запасів, що запобігає їхній уцінці.
Чистий прибуток	109,4 млн доларів США	Свідчить про ефективне управління операційними витратами та успішну реалізацію стратегії продажу запасів.	Підтверджує принцип безперервності діяльності компанії та її фінансову життєздатність.
Собівартість Bitcoin (за одиницю)	32,216 доларів США	Різке зростання через халвінг у 2024 році та збільшення складності мережі.	Встановлює поріг собівартості для обліку запасів. Облікова політика має чітко пояснювати, як халвінг впливає на цю калькуляцію.

Джерело: розроблено автором на основі [25].

Халвінг у майнерів відбувається приблизно раз на чотири роки та полягає у зниженні вдвічі винагороди, яку отримують майнери за успішне додавання нового блоку транзакцій до блокчейну. Халвінг є ключовим елементом фінансової політики Bitcoin, оскільки це контролює інфляцію та забезпечує дефіцит активу:

- Зменшуючи швидкість надходження нових Bitcoin на ринок, халвінг уповільнює загальну пропозицію, поки не буде досягнута максимальна емісія у 21 мільйон монет;

- Для майнінгових компаній, як Riot Platforms, халвінг призводить до різкого зростання собівартості одиниці видобутого Bitcoin, оскільки витрати на електроенергію та обладнання залишаються незмінними, тоді як витрати за ту саму роботу зменшуються вдвічі. Цей ефект має пряме відображення в обліку запасів за МСБО 2.

Таблиця 2.21 узагальнює ключові відмінності в облікових підходах компаній Riot Platforms та MicroStrategy. Це порівняння наочно демонструє, як

економічна сутність віртуального активу визначає застосування відповідного міжнародного стандарту і підтверджує необхідність ієрархічної класифікації VA.

Таблиця 2.21 – Порівняння обліку віртуальних активів Riot Platforms та MicroStrategy

Критерій	Riot Platforms	MicroStrategy
Основна діяльність	Виробництво та продаж Bitcoin (Майнінг).	Утримання Bitcoin як основного резервного активу (Інвестиція).
Економічна сутність VA	Товар / Продукція.	Довгостроковий інвестиційний актив.
Облікова класифікація	Запаси.	НМА.
Первісна оцінка	Собівартість (включає енергію, амортизацію ЦОД).	Собівартість (ціна придбання).
Подальша оцінка	Собівартість або чиста вартість реалізації.	Собівартість мінус збитки від знецінення (Cost-less-impairment).
Облікова асиметрія	Прибутки не визнаються до продажу, збитки визнаються через уцінку до чистої вартості реалізації.	Збитки визнаються одразу, але прибутки від зростання не визнаються взагалі до моменту продажу.
Фінансовий результат	Дохід від продажу Bitcoin визнається як дохід від основної діяльності.	Всі зміни вартості відображаються як збитки/прибутки від інвестиційної діяльності.
Зміни	Зміна не є такою критичною, оскільки модель МСБО 2 є більш прийнятною для товарів.	Критично необхідна зміна (перехід до Fair Value) для усунення спотворення фінансового результату.

Джерело: власна розробка автора.

Отже, облік VA не може бути універсальним. Цей контрастний аналіз остаточно доводить, що економічна сутність активу, а не його технологічна природа, має визначати класифікацію:

- Якщо VA є товаром, як у Riot Platforms, застосовується МСБО 2.
- Якщо VA є інвестицією, як у MicroStrategy, застосовується МСБО 38 або, що є більш доцільним, модель справедливої вартості, підтверджуючи, що лише глибоке облікове судження та диференційований підхід забезпечать достовірне відображення віртуальних активів у фінансовій звітності.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ АУДИТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

3.1. Методика аудиту: оцінка системи внутрішнього контролю та аудиторські процедури віртуальних активів

Методика аудиту VA принципово відрізняється від перевірки традиційних активів, оскільки вимагає поглибленої оцінки технологічних та комплаєнс-ризиків. Аудитор повинен вийти за межі перевірки бухгалтерських записів і сфокусуватися на СВК, що захищає активи від загроз, які є унікальними для децентралізованого середовища. Це забезпечує відповідність вимогам Міжнародного стандарту аудиту МСА 315 “Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення” щодо розуміння діяльності суб'єкта та його системи контролю.

Унікальність VA як об'єкта аудиту вимагає переосмислення категорій ризиків. Загалом існують три основні категорії ризиків, недооцінка яких може призвести до істотного викривлення фінансової звітності (рисунок 3.1).

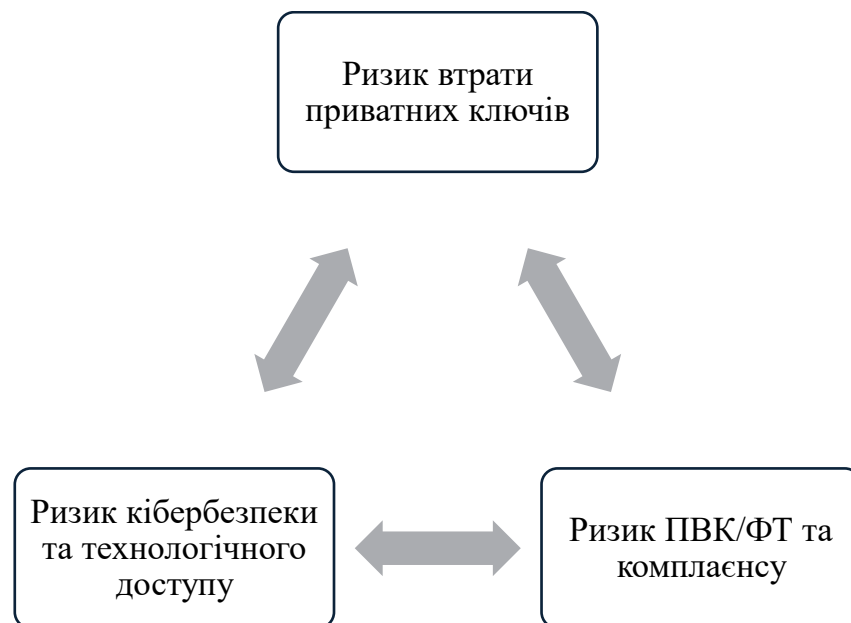

Рисунок 3.1 – Основні ризики, які можуть бути ідентифіковані в ході аудиторської перевірки віртуальних активів

Джерело: розроблено автором на основі [51].

Ризик втрати приватних ключів є екзистенційним для обліку VA. Приватний ключ – це єдиний юридичний та технологічний доказ права власності. Його втрата або несанкціоноване використання призводить до незворотної втрати активу. Цей ризик завжди оцінюється як критично високий, оскільки він прямо впливає на твердження “Існування” та “Право власності” у фінансовій звітності.

Ризик кібербезпеки та технологічного доступу стосується вразливості системи, в якій зберігаються або використовуються VA. Він включає ризик злому гарячих гаманців та ризик смарт-контрактів – помилки у коді, які можуть призвести до несанкціонованого виведення коштів. Ризик оцінюється як високий. Його суттєвість зростає пропорційно до частки VA, що зберігаються на гарячих гаманцях.

Ризик ПВК/ФТ та комплаєнсу обумовлений зовнішнім регулюванням FATF та необхідністю дотримання вимог фінансового моніторингу. Нездатність підприємства провести належну перевірку джерела походження VA (“чистоти” активу) може призвести до значних штрафних санкцій та блокування активів. Ризик оцінюється як високий, оскільки він має прямий вплив на безперервність діяльності та юридичний статус підприємства.

Специфіка VA, зокрема їх децентралізована природа та висока волатильність, породжує унікальні ризики, що виходять за межі традиційних фінансових інструментів. Наприклад, ризик втрати доступу через неправильне зберігання закритих ключів прямо впливає на твердження існування активу, а надзвичайна волатильність VA перетворює ризик оцінки на ключову проблему, яка вимагає посиленої уваги до оцінки та розкриття інформації. Таким чином, чітке зіставлення VA-ризиків з конкретним аудиторським твердженням є необхідною передумовою для розробки релевантних та ефективних аудиторських процедур.

Успішна аудиторська перевірка вимагає прямого зв'язку між ідентифікованими ризиками та аудиторськими твердженнями, згідно з МСА. Таблиця 3.1 демонструє, як специфічний VA-ризик трансформується у первинну аудиторську мету та на яке твердження фінансової звітності він впливає.

Таблиця 3.1 – Зв'язок специфічних контрольних ризиків з аудиторськими цілями

Специфічний контрольний ризик	Ціль аудитора	Ключове аудиторське твердження (МСА)	Документальне підтвердження
Втрата приватних ключів	Підтвердження контролю та права власності.	Існування	Протоколи мультипідписів, реєстр приватних ключів, внутрішні акти передачі.
Кібербезпека	Оцінка надійності операцій та несанкціонованого доступу.	Точність, повнота	Політика холодних/гарячих гаманців, звіти про регулярне тестування на проникнення (пентест).
Ризик ПВК/ФТ	Оцінка юридичної відповідності та безперервності діяльності.	Існування, представлення та розкриття	Протоколи перевірки “чистоти” VA-адрес, регламент KYC, Звіти комплаєнс-відділу.
Операційний ризик	Оцінка розділення обов'язків.	Точність, повнота	Матриця доступу, журнали реєстрації санкціонованих транзакцій.

Джерело: власна розробка автора.

Представлена систематизація є науковою основою для розробки методики аудиту VA. Вона чітко показує, що аудитор повинен зосередити зусилля не лише на традиційній перевірці балансової вартості (Оцінка), але й на технологічних та юридичних твердженнях. Зокрема, перевірка протоколів мультипідпису замінює класичну перевірку права власності на фізичні активи. Оцінка політики холодних/гарячих гаманців є прямим способом тестування контролів щодо існування активу та його захисту. Якщо контролі в ключових зонах визнаються неефективними, аудитор повинен оцінити контрольний ризик як високий і значно розширити процедури по суті.

На підставі ідентифікованих ризиків, внутрішній аудит повинен розробити та перевірити процедури СВК, які забезпечують адекватний контроль на рівні підприємства.

Таблиця 3.2 систематизує мінімальний обов'язковий набір контролів, який має бути впроваджений підприємством. Кожен контроль прямо спрямований на зниження специфічного VA-ризик. Зокрема, використання мультипідпису є технологічною відповіддю на ризик втрати права власності, тоді як обов'язкова процедура “Чистої Адреси” є прямим виконанням вимог FATF. Аудитор,

перевіряючи ці контролі, встановлює, наскільки надійною є загальна архітектура контролю перед тим, як перейти до детальної перевірки балансових даних.

Таблиця 3.2 – Розробка процедур внутрішнього контролю за специфічними VA-ризиками

Специфічний контрольний ризик	Необхідний внутрішній контроль	Механізм контролю	Аудиторська процедура перевірки СВК
Втрата приватних ключів	Політика мультипідпису та холодного зберігання	Політика підписів для транзакцій понад порогову суму. Зберігання понад 90% активів на холодних гаманцях.	Перевірка протоколів мультипідпису (акти), порівняння залишків на гарячих/холодних гаманцях із затвердженими лімітами.
Кібербезпека	Регламент доступу до ключів та регулярний Пентест.	Двофакторна автентифікація (2FA) для всіх гарячих гаманців та біржових рахунків. Обов'язковий зовнішній ІТ-аудит смарт-контрактів.	Тестування 2FA на практиці. Огляд звітів про пентест та їхнє затвердження керівництвом.
Ризик ПВК/ФТ	Процедура “Чистої Адреси” та звітування.	Обов'язкове використання блокчейн-аналітичного програмного забезпечення для перевірки джерела надходження VA (звіряння з санкційними списками).	Перевірка Протоколів AML-перевірки на вибірці транзакцій (чи була проведена перевірка до оприбуткування).
Операційний ризик	Поділ функцій санкціонування та виконання.	Фінансовий відділ: санкціонування транзакції (Розпорядження Р-Т-2). ІТ-відділ: технічне виконання (Підписання транзакції).	Аналіз матриці доступу та тестування на вибірці, чи відповідає Акт фіксації транзакції (А-ФР-3) попередньому Розпорядженню (Р-Т-2).

Джерело: власна розробка автора [6].

Розробка аудиторських процедур по суті згідно з МСА 330 “Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики” є ключовим етапом перевірки VA, оскільки традиційні методи аудиту, такі як фізична інвентаризація, є непридатними. Методика повинна ґрунтуватися на технологічній верифікації та підтвердженні криптографічного контролю, що є прямим доказом права власності та існування активу.

Підтвердження існування та права власності VA є найбільш методологічно складним завданням аудиту. Воно вимагає доведення контролю над приватними ключами та незмінності даних блокчейну.

Для підтвердження права власності аудитор повинен отримати криптографічні докази. Це досягається через мінімальну тестову транзакцію, коли підприємство здійснює переказ незначної суми VA (наприклад, переказ 0.0001 BTC) з кожного контрольованого гаманця на аудиторську адресу або адресу, створену спільно з аудитором. Ця процедура доводить, що суб'єкт господарювання фактично володіє приватним ключем і має право розпоряджатися коштами.

Підтвердження існування реалізується шляхом самостійної перевірки балансу публічної адреси VA на звітну дату через незалежний блокчейн-експлорер (наприклад, Etherscan). Отримані on-chain data порівнюються з фінальними залишками, відображеними у внутрішніх аналітичних реєстрах (Рахунок 286 або 148).

Важливим елементом є перевірка функціональності мультипідпису. Аудитор перевіряє внутрішні протоколи мультипідпису для критичних транзакцій (з великими сумами) та акти про передачу приватних ключів на зберігання. Метою є підтвердження того, що внутрішній контроль ефективно забезпечує поділ обов'язків у криптографічному середовищі, мінімізуючи ризик несанкціонованого виведення активів.

Оцінка VA є зоною високого ризику через ринкову волатильність. Аудиторські процедури спрямовані на перевірку коректності застосованої бази оцінки та дотримання принципу обачності згідно з МСА 540 (переглянутий) “Аудит облікових оцінок та пов’язане з ними розкриття інформації” [52].

Аудитор здійснює незалежне тестування курсу. Це передбачає самостійний розрахунок або використання незалежних даних для визначення справедливої вартості VA на звітну дату. Отримані значення порівнюються з показниками, використаними підприємством для відображення доходів від майнінгу або переоцінки (якщо застосовується). Крім того, проводиться ретроспективна перевірка калькуляції первісної вартості видобутих VA,

особливо щодо включення прямих і непрямих витрат (електроенергія, амортизація).

Аудиторська процедура щодо знецінення є обов'язковою, особливо для VA, класифікованих як запаси (Рахунок 286). Аудитор перевіряє, чи проводило підприємство регулярне порівняння собівартості з чистою вартістю реалізації. У випадку, коли чиста вартість реалізації є нижчою за собівартість, аудитор підтверджує наявність своєчасного списання збитку на Дт 949 (МСБО 2).

Для забезпечення цілісності та систематизації аудиторських доказів, у таблиці 3.3 пропонується наступне зведення процедур, що охоплює ключові твердження фінансової звітності.

Таблиця 3.3 – Аудиторські процедури по суті для VA

Аудиторське твердження	Процедури по суті	Об'єкт перевірки	Аудиторське підтвердження
Існування	Пряме підтвердження балансу адреси	Публічна адреса VA	Звіт з блокчейн-експлорера на звітну дату.
Права та обов'язки	Тестова транзакція	Приватний ключ	Доказ переказу на аудиторську адресу (технологічний доказ контролю).
Оцінка	Незалежне тестування курсу	Справедлива вартість на дату операції	Звіт про курси з незалежного агрегатора.
Повнота	Порівняння реєстрів	Лістинг усіх транзакцій	Звіряння даних блокчейну з внутрішнім Журналом-ордером.
Розкриття	Огляд приміток	Облікова політика щодо VA	Підтвердження розкриття методів оцінки, ризиків та політики холодного/гарячого зберігання.

Джерело: власна розробка автора на основі [55, с.14].

Впровадження цієї методики, що поєднує криптографічні докази з бухгалтерським обліком, дозволяє аудитору надати обґрунтований висновок щодо достовірності фінансової звітності в умовах технологічної та регуляторної невизначеності.

Узагальнюючи, успішний аудит віртуальних активів вимагає від аудитора суттєвого зміщення фокусу з традиційної перевірки документів на оцінку технологічного середовища контролю. Недостатньо лише перевірити бухгалтерські проводки, критичним є встановлення фактичного контролю

підприємства над VA, який засвідчується через функціональність криптографічних механізмів. Аудитор повинен підтвердити, що СВК ефективно мінімізує ризик несанкціонованого доступу (через політику мультипідпису) та ризик втрати права власності (через політику холодного зберігання). Визнання СВК неефективною в цих ключових зонах, як вимагає МСА 330 “Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики”, автоматично зобов'язує аудитора збільшити вибірку та розширити процедури по суті, особливо ті, що стосуються прямого підтвердження існування активу через блокчейн-експлорери.

Крім того, методика аудиту повинна невід'ємно включати перевірку юридичного та комплаєнс-контролю – тобто оцінку, чи дотримується підприємство вимог FATF щодо фінансового моніторингу та ПВК/ФТ. Це є визначальним для оцінки ризику безперервності діяльності та репутаційних втрат. Аудитор має переконатися, що у внутрішній документації чітко прописані процедури “чистої адреси” та моніторингу підозрілих операцій. Таким чином, результати оцінки СВК, сформовані на основі аналізу технологічних та комплаєнс-ризиків, створюють надійну основу для визначення аудиторського ризику і подальшого планування аудиторського завдання.

3.2. Вектори технологічного розвитку безперервного аудиту віртуальних активів на базі блокчейн-аналізу

Специфіка віртуальних активів як об'єктів обліку та контролю створює фундаментальні виклики для застосування МСА. Традиційні аудиторські процедури, які ґрунтуються на документальному підтвердженні та фізичній перевірці, стають неефективними через природу VA: їхня нематеріальність, глобальність та залежність від криптографічного контролю.

Ключовий аудиторський ризик полягає у неможливості достовірно підтвердити твердження про існування та право власності на актив лише за допомогою внутрішніх документів клієнта. Адже володіння VA доводиться виключно контролем над приватним ключем, а не юридичним договором. Це вимагає від аудитора зміщення акценту з перевірки документів на перевірку

технологічного контрольного середовища суб'єкта господарювання (згідно з вимогами МСА 315).

Проблема ефективності аудиторських процедур у сфері VA демонструється порівнянням, наведеним у таблиці 3.4. Традиційні аудиторські процедури, орієнтовані на паперовий слід, не можуть гарантувати достовірності щодо VA. Відповідно, необхідним є її заміщення технологічними процедурами, що використовують криптографічний доказ.

Таблиця 3.4 – Трансформація аудиторських процедур для віртуальних активів

Аудиторськ е твердження	Традиційна процедура	Процедура блокчейн-аналізу	Обґрунтування застосування	Вплив на аудиторськ ий ризик
Існування	Підтвердження залишку від третьої сторони (банку).	Пряме технологічне підтвердження: вимога проведення мінімальної тестової транзакції з гаманця клієнта.	Доводить фактичний контроль клієнта над приватним ключем та адресою.	Знижується ризик фіктивного відображенн я активів.
Право власності	Перевірка внутрішніх наказів, актів придбання.	Аналіз політики мультипідпису та перевірка її впровадження.	Мінімізує ризик втрати активу одним співробітником.	Знижується ризик приховуван ня операцій.
Оцінка	Перевірка котирувань на дату балансу (постфактум).	Автоматизований API-моніторинг курсів та оракулів (наприклад, Chainlink).	Забезпечує безперервність та об'єктивність оцінки активу в умовах високої волатильності.	Знижується ризик суттєвого викривлення звітності.

Джерело: власна розробка автора.

Таким чином, узагальнення накопиченого фактичного матеріалу показує, що лише технологічний аудит контрольного середовища може забезпечити аудитору достатні та належні аудиторські докази (згідно з МСА 500).

Стратегічним вектором удосконалення аудиту є перехід до моделі безперервного аудиту, яка передбачає використання спеціалізованого програмного забезпечення для постійного збору, обробки та аналізу даних із блокчейну та внутрішніх облікових систем клієнта. Безперервний аудит, на відміну від періодичного аудиту, дозволяє миттєво ідентифікувати відхилення, що є критично важливим для ризикових операцій із VA.

Застосування безперервного аудиту дозволяє перетворити ризик волатильності VA на керований ризик, оскільки потенційні збитки від знецінення можуть бути ідентифіковані та відображені у звітності до дати балансу.

Ключова відмінність безперервного аудиту полягає у використанні публічних блокчейнів та біржових API як незалежних зовнішніх джерел інформації, що дозволяє системі здійснювати верифікацію транзакцій та оцінку активів у режимі, близькому до реального часу. На основі цих даних проводиться автоматизований аналіз, а будь-яке відхилення від встановлених нормативів генерує аудиторське сповіщення, що забезпечує не лише контроль за фінансовими ризиками, а й дотримання вимог ПВК/ФТ (наприклад, щодо несанкціонованого виведення коштів). Основні елементи та етапи функціонування моделі безперервного аудиту представлені на Рисунку 3.2.

Рисунок 3.2 – Модель функціонування безперервного аудиту

Джерело: розроблено автором на основі [55].

На технологічному рівні аудиторські фірми повинні інвестувати у спеціалізоване програмне забезпечення (блокчейн-аналітика, крипто-API), що забезпечить можливість автоматизованої верифікації транзакцій та перевірки внутрішніх контролів, як-от мультипідпис, у режимі 24/7. Паралельно з цим, професійний вектор вимагає розробки нових навчальних програм та сертифікацій, які охоплюють знання криптографії та технологій DLT, що є запорукою формування нового покоління аудиторів, здатних ефективно працювати в динамічному середовищі Web 3.0.

Для перетворення моделі безперервного аудиту з теоретичної концепції на практичний інструмент, необхідне впровадження чіткої “дорожньої карти” на інституційному та професійному рівнях (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Дорожня карта стратегічного впровадження безперервного аудиту для VA в Україні

Вектор Діяльності	Напрями вдосконалення	Результат
Регуляторний (КМУ, АПУ)	Адаптація МСА 315 та МСА 330 шляхом впровадження офіційних роз'яснень щодо використання блокчейн-даних як аудиторських доказів.	Законодавче визнання безперервного аудиту як достатньої та належної процедури, що знижує аудиторський ризик.
Технологічний (Аудиторські Фірми)	Інвестиції у спеціалізоване ПЗ (блокчейн-аналітика, крипто-API) та впровадження технологічного аудиту контролю (перевірка мультипідпису).	Підвищення ефективності аудиту (можливість проведення аудиту 24/7); забезпечення об'єктивності даних.
Професійний	Розробка навчальних програм та сертифікацій, які включають знання криптографії, DLT та смарт-контрактів	Формування нового покоління аудиторів, здатних працювати в екосистемі Web 3.0.

Джерело: власна розробка автора.

Вектор технологічного удосконалення аудиту VA в Україні неминуче веде до інтеграції аудитора у блокчейн-середовище. Розроблена модель безперервного аудиту на базі блокчейн-аналізу є стратегічною основою для забезпечення належної якості та достовірності фінансової звітності в умовах децентралізованих фінансів. Ця інтеграція передбачає використання аудитором спеціалізованих аналітичних інструментів для моніторингу транзакцій у режимі реального часу, що уможливорює перехід від вибіркового перевірок до комплексного охоплення даних.

3.3. Аналітичні показники ефективності та розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності

Ефективний облік віртуальних активів є лише початковим етапом управління цими об'єктами. Кінцевою метою є забезпечення управлінців та зовнішніх користувачів релевантною аналітичною інформацією для оцінки фінансового результату та прийняття інвестиційних рішень. Це вимагає розробки специфічної системи показників та деталізованого розкриття інформації, що компенсує високу волатильність та технологічну складність активів.

Традиційні фінансові показники часто є нечутливими до специфічних ризиків, пов'язаних з ВА. Тому необхідна інтеграція технологічно-орієнтованих та ризик-орієнтованих показників, які дозволяють оцінити ефективність утримання, майнінгу та трейдингу.

Показники рентабельності та прибутковості спрямовані на оцінку здатності ВА-портфеля генерувати дохід та ефективності використання ресурсів у процесі видобутку. Вони слугують основою для стратегічного планування та порівняння ВА-інвестицій з традиційними фінансовими інструментами. Рентабельність ВА-інвестицій в свою чергу може визначатися за наступною формулою:

$$ROVA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість}} \times 100\% \quad (3.1)$$

де *ROVA* – коефіцієнт рентабельності ВА-інвестицій;

Чистий прибуток – зазначається чистий прибуток від операцій з ВА;

Середньорічна вартість – зазначається середньорічна вартість утримуваних ВА.

Даний показник дозволяє оцінити віддачу від капіталу, інвестованого у ВА, і є ключовим для інвестиційного аналізу. Він допомагає керівництву визначити, чи виправдана висока ризиковість ВА-операцій отриманою прибутковістю.

Використовуючи показник співвідношення доходу від майнінгу до витрат [див. формулу (3.2)], одержуємо операційний показник, що використовується для СВК. ін дозволяє контролювати ефективність витрачання електроенергії та

амортизації обладнання, що є основою для визначення порогу рентабельності та прийняття рішень про розширення майнінгових потужностей.

$$MPR = \frac{\text{Дохід}}{\text{Собівартість}} \quad (3.2)$$

де MPR – співвідношення доходу від майнінгу до витрат;

Дохід – зазначається дохід від VA за справедливою вартістю;

Собівартість – зазначається собівартість видобутку VA за даними 23 рахунку.

У зв'язку з високою волатильністю та унікальними ризиками, пов'язаними з втратою контролю, критичним є моніторинг ризиковості портфеля.

Наприклад для оцінки ризику знецінення та формування резервів може використовуватись коефіцієнт волатильності [див. формулу (2.3)]. Чим вищий коефіцієнт, тим більша ймовірність різкого падіння вартості, що вимагає більш частого тестування на знецінення (наприклад, щотижня замість щомісяця).

$$CVA = \frac{\text{Відхилення вартості}}{\text{Середня ринкова}} \quad (3.3)$$

де CVA – коефіцієнт волатильності VA ;

Відхилення вартості – зазначається стандартне відхилення ринкової вартості VA ;

Собівартість – зазначається середня ринкова вартість VA за аналізований період.

Показник частки високоризикових VA у загальних активах відображає ступінь операційного ризику та ризику кібербезпеки [див. формулу (3.4)]. Даний показник слугує індикатором для внутрішнього аудиту та контролю: перевищення встановленого ліміту (наприклад, 10% від активів) на гарячих гаманцях свідчить про порушення політики холодних/гарячих гаманців і вимагає негайної корекції.

$$HRS = \frac{\text{VA на гарячих гаманцях}}{\text{Загальна вартість активів}} \times 100\% \quad (3.4)$$

де HRS – частка високоризикових VA у загальних активах;

VA на гарячих гаманцях – зазначається балансова вартість VA на гарячих гаманцях;

Загальна вартість активів – зазначається загальна вартість активів за даними фінансової звітності.

Деталізоване розкриття інформації є імперативом для активів з високим рівнем невизначеності. Воно повинно відповідати вимогам МСБО 1 “Подання фінансової звітності” та МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації” за аналогією, щоб забезпечити інформаційну прозорість для інвесторів.

Використання розроблених субрахунків (286, 148, 719, 949) дозволяє досягти необхідного рівня деталізації:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан): VA мають бути представлені окремими рядками, чітко розділяючи оборотні (трейдинг, Рахунок 286) та необоротні активи (стратегічне утримання, Рахунок 148). Це прямо відображає функціональний підхід до класифікації.

- Звіт про Фінансові Результати: необхідно розкривати доходи та витрати від VA-операцій окремо від основної діяльності, щоб забезпечити коректне відображення прибутку/збитку від нетипових операцій. Зокрема, суми збитків від знецінення (Дт 949/975) мають бути представлені як суттєвий елемент для оцінки ризиків.

Примітки є основним інструментом для управління ризиками та оцінкою. Таблиця 3.6 систематизує мінімальні вимоги до розкритої інформації, що є обов'язковим елементом політики прозорості.

Таблиця 3.6 – Вимоги до розкриття інформації про VA у примітках до фінансової звітності

Категорія розкриття	Ключовий зміст розкриття	Обґрунтування
Облікова політика	Чітке розкриття функціональної класифікації VA (як запаси, НМА чи фінансові інструменти) та бази оцінки (Собівартість чи справедлива вартість).	Компенсація відсутності прямого стандарту МСФЗ; підтвердження застосування професійного судження.
Аналіз чутливості (МСФЗ 7)	Надання аналізу чутливості, що демонструє вплив гіпотетичної зміни курсу VA на фінансовий результат та власний капітал.	Оцінка ринкового ризику та волатильності; надання користувачам інформації для прийняття рішень.
Ризик контролю та безпеки	Опис політики холодних/гарячих гаманців та факт використання мультипідпису для критичних транзакцій.	Оцінка ризику втрати контролю та кібербезпеки; підтвердження надійності внутрішнього контролю.
Ризики ПВК/ФТ	Заява про дотримання вимог ПВК/ФТ та використання блокчейн-аналітичних інструментів для моніторингу “чистоти” активів.	Підтвердження юридичної відповідності та мінімізація ризику блокування активів.
Узгодження балансової вартості	Надання окремої примітки, що показує рух VA: надходження, вибуття, сума визнаного знецінення та сума відновлення корисності за період.	Підтвердження повноти обліку та відповідності принципу обачності (в частині знецінення).

Джерело: власна розробка автора.

Розроблена система первинного обліку, адаптований план рахунків та система аналітичних показників створюють надійний організаційно-методичний

каркас для відображення операцій з VA. Впровадження цієї методики дозволяє підприємству не лише відповідати вимогам чинного законодавства, але й отримувати релевантну аналітичну інформацію для ухвалення ефективних управлінських рішень в умовах високої ризиковості VA-ринку.

Аналіз фінансової звітності компаній, які активно працюють з віртуальними активами, вимагає застосування спеціалізованих коефіцієнтів, що відображають унікальні операційні та облікові ризики криптоіндустрії. Так, ефективність зазначених показників можна яскраво побачити на основі фінансової звітності за 2024 рік двох американських компаній з різними бізнес-моделями: Riot Platforms (акцент на майнінгу та виробництві VA) та MicroStrategy (акцент на корпоративному інвестуванні та утриманні VA як резервного активу). Результати розрахунку фінансових показників Riot Platforms та MicroStrategy наведено у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Розрахунок та порівняння фінансових показників VA-операцій Riot Platforms та MicroStrategy за 2024 рік

Показник	Формула	Riot Platforms (Майнінг)	MicroStrategy (Інвестиції)
Чистий прибуток / Збиток від VA	Дані з фінансової звітності за 2024 рік	109,4 млн доларів США	-1,8 млн доларів США (збиток від знецінення)
Середньорічна вартість VA	Середнє арифметичне (початок + кінець року) для коректного відображення інвестованого капіталу	691,1 млн доларів США	16,9 млн доларів США
ROVA (Рентабельність VA-інвестицій)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість}} \times 100\%$	15,83	-10,57
MPR (Індикатор СВК)	$\frac{\text{Дохід}}{\text{Собівартість}}$	1,53	Не застосовується
CVA (Коефіцієнт волатильності Bitcoin)	$\frac{\text{Відхилення вартості}}{\text{Середня ринкова}}$	23,08	23,08
HRS (Частка високоризикових VA)	$\frac{\text{VA на гарячих гаманцях}}{\text{Загальна вартість активів}} \times 100\%$	2	Не застосовується

Джерело: власна розробка автора.

Аналіз розрахованих показників відображає кардинальну різницю у фінансовій ефективності та управлінні ризиками, що безпосередньо залежить від економічної сутності VA та застосовуваної облікової політики.

Показник ROVA для Riot Platforms має значення 15,8%, що свідчить про високу позитивну рентабельність. Це підтверджує ефективність бізнес-моделі майнінгу та успішне генерування чистого прибутку, що виправдовує високу ризиковість VA. Для MicroStrategy показник ROVA відображає збиток від знецінення у розмірі 1,790 млн доларів США через застосування обліку за історичною вартістю, що не відображає економічний прибуток. Це є прямим відображенням спотворення облікового судження.

Показник MPR є ключовим індикатором системи внутрішнього контролю та операційної стійкості. Riot Platforms має значення 1,53, що свідчить, що кожен долар, витрачений на видобуток (електроенергія, амортизація), приніс компанії 1,53 доларів США доходу. Такий запас міцності дозволяє Riot Platforms ефективно конкурувати та гнучко реагувати на зростання собівартості електроенергії або падіння ринкової вартості Bitcoin.

Коефіцієнт волатильності CVA 23,08% є критичним вхідним параметром для аудиту. Воно обґрунтовує підвищення рівня аудиторського ризику та вимагає від аудитора посиленої уваги до тверджень оцінки та розкриття інформації. Високий показник CVA може обґрунтувати необхідність тестування на знецінення частіше, ніж раз на квартал.

Низький показник HRS свідчить про високу надійність CBK Riot Platforms щодо кібербезпеки. Такий рівень демонструє, що компанія дотримується політики зберігання переважної більшості своїх активів на холодних гаманцях, мінімізуючи ризик втрати контролю та операційний ризик.

Порівняльний аналіз однозначно доводить, що економічна сутність операції (виробництво чи інвестування) та застосовувана облікова політика є визначальними факторами для коректної інтерпретації фінансових результатів віртуальних активів. Спеціалізовані показники ризиковості є незамінними інструментами для ефективного аудиту та внутрішнього контролю VA-операцій, оскільки вони дозволяють кількісно оцінити специфічні технологічні та ринкові загрози, не відображені у традиційних фінансових звітах.

ВИСНОВКИ

Отже, концептуальний аналіз підтвердив, що віртуальні активи за своєю економічною сутністю є унікальними гібридними об'єктами обліку. Вони поєднують характеристики, властиві різним категоріям активів – відсутність матеріальної форми, як у нематеріальних активів, високу ліквідність, як у фінансових інструментів, та утримання для продажу, як у запасів. Ця облікова амбівалентність спричиняє системний конфлікт із МСФЗ, оскільки віртуальні активи не відповідають повною мірою критеріям жодного з існуючих стандартів, що вимагає трансформації облікової парадигми.

Проведене дослідження повністю досягло поставленої мети, забезпечивши розробку комплексних методичних рекомендацій з обліку, аудиту та розкриття інформації про віртуальні активи, усунення концептуальної облікової асиметрії та повну відповідність вимогам МСФЗ і нормам ПВК/ФТ в умовах імплементації норм права ЄС, отримані у ході виконання завдань:

1. Доведено, що віртуальні активи є гібридними об'єктами обліку, а застосування МСБО 38 спричиняє системну облікову асиметрію через визнання збитків без визнання прибутків;

2. Обґрунтовано необхідність ієрархічної класифікації віртуальних активів на основі їхньої економічної сутності, що вимагає застосування моделі справедливої вартості для віртуальних активів, що утримуються як інвестиція чи для продажу;

3. Структуровано аналітичні показники ефективності та ризику. Порівняльний аналіз на прикладі MicroStrategy та Riot Platforms підтвердив, що коефіцієнт рентабельності VA-інвестицій є коректним лише за умови адекватної облікової моделі;

4. Обґрунтовано впровадження спеціалізованих показників ризику для кількісної оцінки технологічних загроз та обґрунтування аудиторських процедур;

5. Встановлено кричущу правову необхідність імплементації норм права ЄС та супутніх змін до Податкового кодексу, що перетворює коректний облік віртуальних активів на юридичний імператив;

6. Розроблено методичні рекомендації, які фіксують ієрархію класифікації та дозволяють застосування справедливої вартості для інвестиційних віртуальних активів, усуваючи облікову асиметрію;

7. Розроблено зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку в частині запровадження спеціалізованих субрахунків та впровадження порядку інвентаризації віртуальних активів, який включає верифікацію контролю над приватними ключами як єдиного надійного аудиторського доказу володіння;

8. Доведено, що традиційний аудит не відповідає динаміці ринку віртуальних активів. Обґрунтовано та розроблено модель безперервного аудиту на базі блокчейн-аналітики, що є критичною умовою для виконання вимог МСА 315 та МСА 330 і отримання аудиторських доказів у режимі, близькому до реального часу;

9. Розроблено інтеграцію норм ПВК/ФТ в облікову систему через впровадження моделі безперервного аудиту, що забезпечить непохитну простежуваність транзакцій віртуальних активів та ідентифікацію контрагентів.

Підсумовуючи вищевикладене, інтеграція віртуальних активів у національну економічну систему вимагає не просто адаптації існуючих правил, а комплексної методологічної трансформації. Розроблені методичні рекомендації забезпечують комплексну методологічну трансформацію обліку та аудиту віртуальних активів, необхідну для досягнення цілей роботи: усунення концептуальної облікової асиметрії, забезпечення достовірності фінансової звітності та повної відповідності вимогам МСФЗ та нормам ПВК/ФТ в умовах інтеграції у європейський правовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ghobakhloo M. Industry 4.0, digitization, and opportunities for sustainability. *Journal of Cleaner Production*. 2020. Vol. 252. Article No. 119869. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652619347390>. (дата звернення: 17.11.2025).
2. Бріттес Г., Фабіан Айяла Н., Даленогаре Л., Герман Франк А. Очікуваний внесок технологій промисловості 4.0 для промислового виконання. *Міжнародний журнал економіки виробництва*. 2022. С. 383–394. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1935>. (дата звернення: 17.11.2025).
3. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (The FATF Recommendations). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html> (дата звернення: 17.11.2025).
4. Грудницький, Василь Миколайович. "Правове регулювання обігу віртуальних (цифрових) активів в Україні." *Київський часопис права* 2 (2023): 43-49. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/315> (дата звернення: 17.11.2025).
5. Защипас С. "Фундаментальні поняття віртуальних активів та механізм їх функціонування." *Економіка, управління та адміністрування* 2 (112) (2025): 121-134. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/335867> (дата звернення: 17.11.2025).
6. Цимбалюк А. "Регулювання віртуальних активів і технологій блокчейн в ЄС і Україні: законодавчі новації" *Modern Technologies and Processes of Implementation of New Methods. Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain: International Science Group*. 2024. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-uncategorised/170-1-2024> (дата звернення: 17.11.2025).
7. Дмитрик О. "Віртуальні активи і цифрові активи: до питання про співвідношення понять". *Право та інноваційне суспільство* (2021): 248-254. URL: <https://apir.org.ua/lais/en/article/view/403/353> (дата звернення: 17.11.2025).
8. Ганусич В. та Ганусич К. "Бухгалтерський облік криптоактивів: міжнародний досвід та вітчизняні перспективи". *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics* 6 (2024): 235-248. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/201> (дата звернення: 17.11.2025).
9. Гавриленко В. "Фінансовий та податковий облік і контроль віртуальних активів: новітні міжнародні практики та шляхи їх імплементації в Україні". *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки* (2025): 154-171. URL: [https://doi.org/10.24025/2306-4420.75\(2\).2025.338803](https://doi.org/10.24025/2306-4420.75(2).2025.338803) (дата звернення: 17.11.2025).
10. Орлов І. Виклики та перспективи бухгалтерського обліку криптовалют в зарубіжних країнах та Україні. *Економіка та суспільство* (2024), (70). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5431> (дата звернення: 17.11.2025).

11. Покиньючерда В., Залевська, В. (2025). Бухгалтерський облік криптовалют: сучасні виклики та майбутні перспективи. *Економіка та суспільство*, (72). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5705> (дата звернення: 17.11.2025).
12. Лозовий, Б. І. Дослідження криптографічної захищеності криптовалют: магістерська дис. Київ, 2024. – 97 с. URL: <https://ela.kpi.ua/items/587d2ac6-0a84-43af-8dc5-fb3bd3c3842f> (дата звернення: 17.11.2025).
13. Пестовська, З. С. (2022). Tokenізація економіки України: мрія чи реальність. *Академічний огляд*, (1), 24-34.
14. Nekit, K. H. (2022). Напрями змін у правовому регулюванні обігу криптоактивів: аналіз зарубіжного досвіду. *Economics and Law*, (1 (64)), 33-44.
15. Рішення Комітету з тлумачень МСФЗ "Holdings of Cryptocurrencies" : Agenda Decision IFRS Interpretations Committee від червня 2019 р. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).
16. Методологічний бюлетень: серійний номер МінФін-AML-2025-03 / Міністерство фінансів України. Київ: Мінфін, 2025. 7 с. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B1%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C_%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%80%20%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%96%D0%BD-AML-2025-03.pdf (дата звернення: 17.11.2025).
17. Financial Conduct Authority. The Future of UK Cryptoasset Regulation: Discussion Paper DP24/4. Лондон: FCA, 2024. URL: <https://www.fca.org.uk/publication/discussion/dp24-4.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).
18. European Banking Authority. Final Guidelines on the management of ESG risks. Париж: ЕБА, 2025. URL: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-01/fb22982a-d69d-42cc-9d621023497ad58a/Final%20Guidelines%20on%20the%20management%20of%20ESG%20risks.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).
19. European Securities and Markets Authority. ESMA Newsletter, December 2024. Париж: ESMA, 2024. URL: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2025-01/Newsletter_December_2024.pdf (дата звернення: 17.11.2025).
20. 21Shares. Market Outlook 2025. Цюрих: 21Shares, 2025. URL: <https://connect.21shares.com/market-outlook-2025> (дата звернення: 17.11.2025).
21. Chainalysis. [Інформаційна сторінка]. Нью-Йорк: Chainalysis, 2025. URL: <https://www.chainalysis.com/> (дата звернення: 17.11.2025).
22. Elliptic Global Policy and Research Group. Crypto regulatory affairs: As MiCA takes effect, ESMA releases final guidance. Elliptic (Блог компанії). 08 січня

2025 p. URL: https://www.elliptic.co/blog/crypto-regulatory-affairs-as-mica-takes-effect-esma-releases-final-guidance?utm_campaign=Elliptic%20Essentials%20%7C%20Crypto%20Regulatory%20Affairs&utm_content=32125328%200&utm_medium=social&utm_source=linkedin&hss_channel=lcp-5027267 (дата звернення: 17.11.2025).

23. CoinShares. Market Outlook 2025. CoinShares, 2025. URL: <https://coinshares.com/en/d/insights/research-data/2025-outlook/> (дата звернення: 17.11.2025).

24. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2024 рік. Київ: Держфінмоніторинг України, 2024. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/REPORT2024.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).

25. Riot Platforms. Річний звіт за 2024 рік. Інтернет-ресурс. URL: <https://www.riotplatforms.com/overview/sec-filings/annual-reports/> (дата звернення: 17.11.2025).

26. MicroStrategy. Річний звіт за 2024 рік. Інтернет-ресурс. URL: https://assets.contentstack.io/v3/assets/bltf8d808d9b8cebd37/bltaebf30879d3fc32f/680ff7dbe16f96754915670c/2024_Annual_Report.pdf (дата звернення: 17.11.2025).

27. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 “Нематеріальні активи”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050/stru (дата звернення: 17.11.2025).

28. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 “Фінансові інструменти”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 17.11.2025).

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 “Запаси”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 17.11.2025).

30. Перебийніс, Д. (2025). Токенізовані активи та їх роль у модернізації традиційних методів залучення капіталу. *Інвестиції: практика та досвід*, (5), 210-216.

31. Вовченко, О. С., Гайдамашко, М. С. (2022). *Ринок віртуальних активів в Україні* (Doctoral dissertation, Національний університет" Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка").

32. Accounting Standards Update No. 2023-08. *Intangibles—Goodwill and Other— Cryptocurrency Assets (Subtopic 350-60): Accounting for and Disclosure of Cryptocurrency Assets*. Financial Accounting Standards Board (FASB). October 2023. URL: [https://www.fasb.org/page/Document?pdf=ASU%202023-08.pdf&title=ACCOUNTING%20STANDARDS%20UPDATE%202023-08%E2%80%94Intangibles%E2%80%94Goodwill%20and%20Other%E2%80%94Cryptocurrency%20Assets%20\(Subtopic%20350-60\):%20Accounting%20for%20and%20Disclosure%20of%20Crypto%20Assets](https://www.fasb.org/page/Document?pdf=ASU%202023-08.pdf&title=ACCOUNTING%20STANDARDS%20UPDATE%202023-08%E2%80%94Intangibles%E2%80%94Goodwill%20and%20Other%E2%80%94Cryptocurrency%20Assets%20(Subtopic%20350-60):%20Accounting%20for%20and%20Disclosure%20of%20Crypto%20Assets) (дата звернення: 18.11.2025).

33. Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про ринки криптоактивів та внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1093/2010 і № 1095/2010 та Директив 2013/36/ЄС і (ЄС) 2019/1937. Офіційний вісник Європейського Союзу. L 150/40. 09.06.2023. URL:

<https://www.esma.europa.eu/esmas-activities/digital-finance-and-innovation/markets-crypto-assets-regulation-mica> (дата звернення: 17.11.2025).

34. Ерастов, В., Гудзь, Г. (2023). Ринок криптоактивів в Україні: тенденції сучасності. *Економіка та суспільство*, (50).

35. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів”. Київ, 25.10.2018. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=dbfc2a7e-47f9-4fce-9110-66ed61c0ae17&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvaleniaKontseptsiiDerzhavnoiPolitikiUSferiVirtualnikhAktiviv> (дата звернення: 17.11.2025).

36. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами: реєстр. № 2461 від 15.11.2019. Верховна Рада України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/xi00814a> (дата звернення: 17.11.2025).

37. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 17.11.2025).

38. Про віртуальні активи: проект Закону України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 17.11.2025).

39. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні: реєстр. № 10225-д від 24.04.2025. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271> (дата звернення: 17.11.2025).

40. Воєводіна, Г. І. Навігація у віртуальному просторі: регуляторні рекомендації FATF та правило подорожей для віртуальних активів. *Науковий юридичний журнал*, 303.

41. Міжнародний стандарт аудиту 315 “Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення”. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення: 17.11.2025).

42. Міжнародний стандарт аудиту 330 “Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики”. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення: 17.11.2025).

43. Рішення Комітету з інтерпретацій МСФЗ. Володіння криптовалютами. Комітет з інтерпретацій Міжнародних стандартів фінансової звітності. Червень 2019. URL: <https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2019/holdings-of-cryptocurrencies/#published-documents> (дата звернення: 17.11.2025).

44. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 “Звіт про рух грошових коштів”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text (дата звернення: 17.11.2025).

45. Tokenization of Financial Assets. International Organization of Securities Commissions (IOSCO). 2025. 76 с. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD809.pdf> (дата звернення: 18.11.2025).

46. Global Stablecoin Initiatives. International Organization of Securities Commissions (IOSCO). March 2020. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/ioscopd650.pdf> (дата звернення: 18.11.2025).

47. Звіт зустрічі робочої групи / Рада фінансових інноваторів України. [2024]. URL: <https://cfi-ua.org/uk/звіт-зустрічі-робочої-групи/> (дата звернення: 18.11.2025).

48. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 18.11.2025).

49. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 18.11.2025).

50. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.12.1999 р. за № 893/4186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 18.11.2025).

51. KUMAR, Vivek; SHARMA, Rakshit. A Paradigm Shift: Incentive Based Audit System for Virtual Assets in India. Available at SSRN 4839445, 2023.

52. Міжнародний стандарт аудиту 540 (переглянутий) “Аудит облікових оцінок та відповідного розкриття інформації”. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення: 17.11.2025).

53. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 “Подання фінансової звітності”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 17.11.2025).

54. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 17.11.2025).

55. КОЗАЧЕНКО, Анна Юріївна; СМІРНОВА, Ірина Володимирівна; ІВАНЧУК, Ганна Костянтинівна. Механізми цифрового аудиту в системі стратегічного управління бізнес-процесами. Актуальні питання економічних наук, 2025, 14.

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Розробка внутрішнього акту про створення/придбання
криптогаманця (А-КГ-1)

АКТ ПРО СТВОРЕННЯ/ПРИДБАННЯ КРИПТОГАМАНЦЯ

Форма А-КГ-1

Підприємство: _____

Код ЄДРПОУ: _____

Структурний підрозділ: _____

Акт № _____ від "___" _____ 20 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Тип операції: (відмітити потрібне)

- ☐ Створення нового криптогаманця
- ☐ Придбання доступу до існуючого криптогаманця
- ☐ Імпорт криптогаманця

Призначення криптогаманця:

Тип криптогаманця:

- ☐ Гарячий гаманець (hot wallet)
- ☐ Холодний гаманець (cold wallet)
- ☐ Апаратний гаманець (hardware wallet)
- ☐ Мультипідписний гаманець (multisig)

2. ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Підтримувані блокчейни/мережі:

Публічна адреса (адреси) гаманця:

Розробка внутрішнього акту про створення/придбання
криптогаманця (А-КГ-1)

№	Блокчейн	Публічна адреса	QR-код (за наявності)
1			
2			
3			

Програмне забезпечення/Постачальник:

Версія ПЗ: _____

3. ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВОЛОДІННЯ ПРИВАТНИМИ КЛЮЧАМИ

Метод підтвердження:

- ☐ Підписання тестової транзакції
- ☐ Підписання повідомлення з унікальним ідентифікатором
- ☐ Інше: _____

Підписане повідомлення/хеш транзакції:

Дата та час верифікації: " " _____ 20 р. о : год.

Особа, що провела верифікацію: _____

4. ВІДПОВІДАЛЬНІ ОСОБИ ТА РОЗПОДІЛ ДОСТУПУ

№	ПІБ	Посада	Рівень доступу	Підпис
1			☐ Повний ☐ Обмежений ☐ Тільки перегляд	
2			☐ Повний ☐ Обмежений ☐ Тільки перегляд	
3			☐ Повний ☐ Обмежений ☐ Тільки перегляд	

5. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ

Місце зберігання seed-фрази/приватних ключів:

- ☐ Сейф підприємства (інвентарний номер: _____)

Розробка внутрішнього акту про створення/придбання
криптогаманця (А-КГ-1)

- ☐ Банківська комірка (договір № _____ від " " _____ 20 р.)
- ☐ Апаратний носій в захищеному сховищі
- ☐ Інше: _____

Кількість копій seed-фрази: _____ шт.

Резервні копії створено: ☐ Так ☐ Ні

Застосовано додаткове шифрування: ☐ Так ☐ Ні

Встановлено двофакторну автентифікацію: ☐ Так ☐ Ні

6. МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Для апаратних гаманців:

Найменування пристрою: _____

Модель: _____ Серійний номер: _____

Балансова вартість: _____ грн (без ПДВ)

Інвентарний номер: _____

7. СУПРОВІДНІ ДОКУМЕНТИ

- ☐ Інструкція з використання криптогаманця
- ☐ Політика безпеки роботи з криптоактивами
- ☐ Договір про матеріальну відповідальність
- ☐ Накладна/акт придбання апаратного гаманця
- ☐ Інше: _____

8. ПІДСТАВА ДЛЯ СТВОРЕННЯ/ПРИДБАННЯ

Розпорядчий документ: Наказ № _____ від " " _____ 20 р.

Економічна доцільність:

Розробка внутрішнього акту про створення/придбання
криптогаманця (А-КГ-1)

9. ПІДПИСИ

Акт склали:

Керівник підрозділу ІТ/Безпеки:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Головний бухгалтер:

(ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Матеріально відповідальна особа:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник підприємства:

(посада, ПІБ, підпис)

М.П.

Дата: " " _____ 20 р.

Примітка: Даний акт є первинним документом бухгалтерського обліку і підлягає зберіганню відповідно до чинного законодавства України. Копії акту передаються до бухгалтерії, відділу безпеки та матеріально відповідальній особі.

Розробка розпорядження
про здійснення транзакції (Р-Т-2)

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНЗАКЦІЇ

Форма Р-Т-2

Підприємство: _____

Код ЄДРПОУ: _____

Структурний підрозділ: _____

Розпорядження № _____ від " " _____ 20 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ТРАНЗАКЦІЮ

Тип операції: (відмітити потрібне)

- ☐ Придбання криптоактивів
- ☐ Продаж криптоактивів
- ☐ Обмін криптоактивів
- ☐ Переміщення між власними гаманцями
- ☐ Оплата товарів/послуг
- ☐ Виплата винагороди/заробітної плати
- ☐ Інвестиційна діяльність
- ☐ Повернення коштів
- ☐ Інше: _____

Пріоритет виконання:

- ☐ Терміново (протягом 1 години)
 - ☐ Високий (протягом доби)
 - ☐ Звичайний (протягом 3 робочих днів)
-

2. РЕКВІЗИТИ ВІДПРАВНИКА

Адреса криптогаманця відправника:

Розробка розпорядження
про здійснення транзакції (Р-Т-2)

Блокчейн/Мережа: _____

Баланс на момент створення розпорядження: _____ (назва криптоактиву)

Інвентарний номер гаманця (за наявності): _____

3. РЕКВІЗИТИ ОТРИМУВАЧА

Адреса криптогаманця отримувача:

Блокчейн/Мережа: _____

Найменування отримувача (якщо відомо):

Контакти отримувача (за наявності):

Верифікація адреси отримувача:

- ☐ Підтверджено через офіційний сайт/документи
- ☐ Підтверджено особисто
- ☐ Підтверджено через тестову транзакцію
- ☐ Використано QR-код
- ☐ Інше: _____

4. ПАРАМЕТРИ ТРАНЗАКЦІЇ

№	Криптоактив	Кількість	Вартість за одиницю (грн)	Загальна сума (грн)
1				
2				
3				
РАЗОМ:				

Розробка розпорядження
про здійснення транзакції (Р-Т-2)

Джерело курсу для оцінки: _____

Дата та час фіксації курсу: " " _____ 20 р. о : год.

Комісія мережі (Gas Fee):

- Очікувана: _____ (назва криптоактиву) / _____ грн
- Тип комісії: ☐ Низька ☐ Середня ☐ Висока ☐ Користувачька

Загальна вартість операції (включно з комісією): _____ грн

5. ЦІЛЬОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОБГРУНТУВАННЯ

Економічна мета операції:

Підстава для здійснення транзакції:

- ☐ Договір № _____ від " " _____ 20 р.
- ☐ Рахунок № _____ від " " _____ 20 р.
- ☐ Акт виконаних робіт № _____ від " " _____ 20 р.
- ☐ Наказ керівника № _____ від " " _____ 20 р.
- ☐ Інвестиційне рішення від " " _____ 20 р.
- ☐ Інше: _____

Кореспонденція бухгалтерських рахунків:

Дебет: _____ Кредит: _____

Відображення в обліку:

6. ДОДАТКОВІ ПАРАМЕТРИ (за потреби)

Використання смарт-контракту: ☐ Так ☐ Ні

Адреса смарт-контракту (якщо застосовно):

Розробка розпорядження
про здійснення транзакції (Р-Т-2)

Використання DEX/CEX: _____

Номер замовлення на біржі (за наявності): _____

Умови виконання (для умовних транзакцій):

Строк дії розпорядження: до " " _____ 20 р.

7. РИЗИКИ ТА ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Ризики, пов'язані з операцією:

- ☐ Волатильність курсу
- ☐ Високе навантаження мережі
- ☐ Неповоротність транзакції
- ☐ Регуляторні ризики
- ☐ Інше: _____

Застереження:

8. КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ

Відповідальний за виконання:

(посада, ПІБ)

Контролююча особа:

(посада, ПІБ)

Термін виконання: до " " _____ 20 р. до : год.

9. ПОГОДЖЕННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Ініціатор операції:

Розробка розпорядження
про здійснення транзакції (Р-Т-2)

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: "" _____ 20 р.

Погоджено:

Головний бухгалтер:

(ПІБ, підпис)

Дата: "" _____ 20 р.

Фінансовий директор / Керівник фінансової служби:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: "" _____ 20 р.

Служба безпеки / Комплаєнс (для операцій понад встановлений ліміт):

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: "" _____ 20 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник підприємства / Уповноважена особа:

(посада, ПІБ, підпис)

М.П.

Дата: "" _____ 20 р.

10. ВІДМІТКА ПРО ВИКОНАННЯ

Транзакція виконана: "" _____ 20 р. о : год.

Хеш транзакції:

Посилання на блокчейн-експлорер:

Розробка розпорядження
про здійснення транзакції (Р-Т-2)

Фактична комісія мережі: _____ (назва криптоактиву) / _____ грн

Кількість підтверджень: _____ (на момент фіксації)

Статус: ☐ Успішно виконано ☐ В обробці ☐ Помилка ☐ Скасовано

Виконавець:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Контроль виконано:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Додатки:

1.

2.

3.

Примітка: Розпорядження є обов'язковим первинним документом для здійснення будь-яких операцій з криптоактивами. Оригінал зберігається в бухгалтерії, копії передаються виконавцю та контролюючій особі. Після виконання транзакції до розпорядження додається скріншот/роздрукований підтвердження з блокчейн-експлорера.

Розробка акта фіксації
результатів транзакції (А-ФР-3)

АКТ ФІКСАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ТРАНЗАКЦІЇ

Форма А-ФР-3

Підприємство: _____

Код ЄДРПОУ: _____

Структурний підрозділ: _____

Акт № _____ від " " _____ 20 р.

1. РЕКВІЗИТИ РОЗПОРЯДЧОГО ДОКУМЕНТА

Підстава для здійснення транзакції:

Розпорядження про здійснення транзакції № _____ від " " _____ 20 р.

Ініціатор операції: _____

Відповідальний виконавець: _____

2. ПАРАМЕТРИ ВИКОНАНОЇ ТРАНЗАКЦІЇ

Дата та час ініціювання транзакції: " " _____ 20 р. о : год.

Дата та час підтвердження транзакції: " " _____ 20 р. о : год.

Тривалість обробки: _____ (хв/год)

Блокчейн/Мережа: _____

Хеш транзакції (Transaction ID):

Номер блоку: _____

Кількість підтверджень на момент фіксації: _____

Посилання на блокчейн-експлорер:

Розробка акта фіксації
результатів транзакції (А-ФР-3)

3. ВІДПРАВНИК

Адреса гаманця відправника:

Баланс до транзакції: _____ (назва криптоактиву)

Баланс після транзакції: _____ (назва криптоактиву)

Інвентарний номер гаманця: _____

4. ОТРИМУВАЧ

Адреса гаманця отримувача:

Найменування отримувача: _____

Код ЄДРПОУ / Ресстраційні дані (якщо застосовно): _____

Підтвердження отримання: ☐ Отримано ☐ Очікується ☐ Не застосовно

5. ДЕТАЛІ ПЕРЕМІЩЕНИХ АКТИВІВ

№	Криптоактив	Заплановано (кількість)	Фактично відправлено	Фактично отримано	Курс (грн)	Вартість (грн)
1						
2						
3						
РАЗОМ:						

Джерело курсу: _____

Час фіксації курсу: " " _____ 20 р. о : год.

6. КОМІСІЇ ТА ВИТРАТИ

Комісія мережі (Gas Fee):

Розробка акта фіксації
результатів транзакції (А-ФР-3)

Параметр	Заплановано	Фактично	Відхилення
Кількість (крипто)			
Ціна Gas (Gwei/одиниця)			
Вартість (грн)			

Комісія біржі/платформи (якщо застосовно): _____ (назва криптоактиву) /
_____ грн

Інші витрати:

Загальні витрати на транзакцію: _____ грн

7. ТЕХНІЧНІ ПАРАМЕТРИ ТРАНЗАКЦІЇ

Тип транзакції:

- ☐ Звичайна (Simple Transfer)
- ☐ Смарт-контракт
- ☐ Мультипідпис (Multisig)
- ☐ Батч-транзакція (Multiple outputs)
- ☐ Атомарний своп (Atomic Swap)
- ☐ Інше: _____

Nonce транзакції: _____

Gas Limit: _____ Gas Used: _____

Метод смарт-контракту (якщо застосовно): _____

Input Data (скорочено):

8. ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ОПЕРАЦІЇ

Характер операції:

- ☐ Придбання активів

Розробка акта фіксації
результатів транзакції (А-ФР-3)

- ☐ Реалізація активів
- ☐ Обмін активів
- ☐ Переміщення (без зміни власника)
- ☐ Оплата товарів/послуг
- ☐ Інше: _____

Балансова вартість переміщених активів: _____ грн

Справедлива вартість на дату транзакції: _____ грн

Фінансовий результат (прибуток/збиток): _____ грн

Відображення в обліку:

Кореспонденція рахунків	Сума (грн)	Опис
Дт _____ Кт _____		
Дт _____ Кт _____		
Дт _____ Кт _____		

9. ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ

Об'єкт оподаткування ПДВ: ☐ Так ☐ Ні

База оподаткування ПДВ: _____ грн

Сума ПДВ: _____ грн

Об'єкт оподаткування податком на прибуток: ☐ Так ☐ Ні

Оподатковуваний прибуток/збиток: _____ грн

Відображення у податковій звітності:

10. СТАТУС ТА ПІДТВЕРДЖЕННЯ

Статус транзакції:

- ☐ Успішно виконано
- ☐ Частково виконано

Розробка акта фіксації результатів транзакції (А-ФР-3)

- ☐ Помилка виконання
- ☐ Скасовано/Відхилено мережею

Деталі статусу:

Підтверджувальні документи:

- ☐ Скріншот з блокчейн-експлорера (додається)
 - ☐ Повідомлення від контрагента про отримання
 - ☐ Виписка з біржі/платформи
 - ☐ Акт звіряння взаєморозрахунків
 - ☐ Інше: _____
-

11. ВІДПОВІДНІСТЬ ТА КОНТРОЛЬ

Відповідність розпорядженню:

Параметр	Заплановано	Фактично	Статус
Адреса отримувача			☐ Відповідає ☐ Не відповідає
Сума активів			☐ Відповідає ☐ Не відповідає
Термін виконання			☐ В строк ☐ З порушенням
Комісія мережі			☐ В межах ☐ Перевищено

Виявлені розбіжності та пояснення:

Коригувальні дії (за потреби):

12. РИЗИКИ ТА ІНЦИДЕНТИ

Проблеми під час виконання:

- ☐ Операція виконана без проблем
- ☐ Високе навантаження мережі (затримка підтвердження)

Розробка акта фіксації
результатів транзакції (А-ФР-3)

- ☐ Зміна курсу активу під час обробки
- ☐ Недостатня комісія (транзакція "застрягла")
- ☐ Помилка в адресі (транзакція скасована)
- ☐ Інше: _____

Опис інциденту (за наявності):

Вжиті заходи:

13. ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Примітки:

Супровідні документи:

1. _____
2. _____
3. _____

14. ПІДПИСИ

Акт склали:

Виконавець транзакції:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Контролююча особа:

(посада, ПІБ, підпис)

Розробка акта фіксації
результатів транзакції (А-ФР-3)

Дата: " " _____ 20 р.

Відповідальний за облік криптоактивів:

(посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Головний бухгалтер:

(ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Фінансовий директор / Керівник підприємства:

(посада, ПІБ, підпис)

М.П.

Дата: " " _____ 20 р.

ДОДАТОК 1: СКРІНШОТ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ТРАНЗАКЦІЇ

(Місце для вклеювання роздрукованого скріншота з блокчейн-експлорера)

QR-код транзакції (за наявності):

ДОДАТОК 2: РОЗРАХУНОК ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ

Показник	Сума (грн)	Розрахунок
Вартість придбання активів		
Балансова вартість на дату транзакції		
Справедлива вартість на дату транзакції		
Витрати на транзакцію (комісії)		
Інші витрати		
Фінансовий результат		

Розробка акта оприбуткування
видобутих віртуальних активів (А-М-4)

АКТ ОПРИБУТКУВАННЯ ВИДОБУТИХ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Форма А-М-4

Підприємство: _____

Код ЄДРПОУ: _____

Структурний підрозділ / Майнінг-ферма: _____

Акт № _____ від " " _____ 20 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Звітний період: з " " _____ 20 р. по " " _____ 20 р.

Кількість днів у періоді: _____ днів

Вид діяльності:

- ☐ Майнінг (Proof of Work)
- ☐ Стейкінг (Proof of Stake)
- ☐ Делегування стейкінгу
- ☐ Надання ліквідності (Yield Farming)
- ☐ Інше: _____

Блокчейн/Мережа: _____

Алгоритм консенсусу: _____

2. ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБЛАДНАННЯ

№	Найменування обладнання	Інв. №	Хешрейт / Потужність	Час роботи (год)	Коефіцієнт використання
1					
2					
3					
4					

Розробка акта оприбуткування
видобутих віртуальних активів (А-М-4)

№	Найменування обладнання	Інв. №	Хешрейт / Потужність	Час роботи (год)	Коефіцієнт використання
РАЗОМ:					

Загальний хешрейт пулу: _____ (одиниці виміру)

Середній коефіцієнт використання: _____ %

Простої обладнання (годин): _____

Причини простоїв:

3. ВИДОБУТІ ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ

№	Назва VA	Адреса гаманця отримання	Кількість видобуто	Курс на дату видобутку (грн)	Справедлива вартість (грн)
1					
2					
3					
РАЗОМ:					

Джерело курсу: _____

Методика визначення справедливої вартості:

4. ДЕТАЛІЗАЦІЯ ВИДОБУТКУ ЗА ПЕРІОД

Дата	Блок №	Винагорода за блок	Комісії транзакцій	Всього видобуто	Хеш транзакцій отримання
РАЗОМ:					

(Для великих обсягів – надається зведена таблиця з додатком детального реєстру)

5. КАЛЬКУЛЯЦІЯ СОБІВАРТОСТІ ВИДОБУТИХ АКТИВІВ

5.1. ПРЯМІ ВИТРАТИ

Розробка акта оприбуткування
видобутих віртуальних активів (А-М-4)

Електроенергія:

Показник	Значення
Спожито електроенергії (кВт·год)	
Тариф за 1 кВт·год (грн)	
Вартість електроенергії (грн)	
Додаткові платежі (розподіл, передача)	
Разом витрати на електроенергію	

Підтверджувальний документ: Рахунок № _____ від " " _____ 20 р.

Амортизація обладнання:

Найменування обладнання	Балансова вартість (грн)	Норма амортизації (%)	Сума амортизації за період (грн)
РАЗОМ:			

Охолодження та вентиляція: _____ грн

Інші прямі витрати:

_____ грн

РАЗОМ прямі витрати: _____ грн

5.2. НЕПРЯМІ ВИТРАТИ

Стаття витрат	Сума (грн)	Метод розподілу	База розподілу
Оренда приміщення			
Заробітна плата персоналу			
ЄСВ на зарплату			
Інтернет та зв'язок			
Обслуговування обладнання			
Страховання			
Витрати на пул (комісія)			
Інші загальновиробничі витрати			
РАЗОМ непрямі витрати			

Розробка акта оприбуткування
видобутих віртуальних активів (А-М-4)

Метод розподілу непрямих витрат на майнінг:

- ☐ Пропорційно часу роботи обладнання
- ☐ Пропорційно спожитій електроенергії
- ☐ Пропорційно хешрейту
- ☐ Інший: _____

5.3. КОМІСІЇ ТА ВІДРАХУВАННЯ

Вид комісії	Ставка (%)	База	Сума (VA)	Сума (грн)
Комісія майнінг-пулу				
Комісія платформи стейкінгу				
Комісії транзакцій				
Інше				
РАЗОМ комісії				

5.4. ЗВЕДЕНА КАЛЬКУЛЯЦІЯ

Показник	Сума (грн)
Прямі витрати	
Непрямі витрати	
Комісії та відрахування	
РАЗОМ витрат за період	
Кількість видобутих активів (всього)	
СОБІВАРТІСТЬ 1 одиниці VA	

6. ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Показник	Сума (грн)
Справедлива вартість видобутих активів	
Собівартість видобутих активів	
Фінансовий результат від видобутку	
Рентабельність видобутку (%)	

Розробка акта оприбуткування
видобутих віртуальних активів (А-М-4)

Дохідність майнінгу:

- За день: _____ грн / _____ VA
- За місяць (прогноз): _____ грн / _____ VA
- ROI обладнання (місяців до окупності): _____

7. ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

Бухгалтерські проведення:

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума (грн)
Оприбутковано видобуті VA за справедливою вартістю			
Відображено дохід від видобутку			
Списано прямі витрати на собівартість			
Списано непрямі витрати			
Відображено фінансовий результат			

Аналітичний облік:

- Субрахунок криптоактивів: _____
- Центр витрат: _____
- Вид діяльності: _____

8. ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ

Оподаткування доходу від майнінгу:

База оподаткування ПДВ: ☐ Так ☐ Ні

Обґрунтування: _____

Дохід для податку на прибуток: _____ грн

Витрати для податку на прибуток: _____ грн

Оподатковуваний прибуток: _____ грн

Різниця (бухгалтерський vs податковий облік):

Розробка акта оприбуткування
видобутих віртуальних активів (А-М-4)

11. ПІДТВЕРДЖУВАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ

Додатки до акту:

1. Виписки з майнінг-пулу / стейкінг-платформи
2. Скріншоти/експорт даних з гаманців
3. Рахунки за електроенергію
4. Розрахунки амортизації обладнання
5. Реєстр видобутку (детальний)
6. Курси валют на дати видобутку
7. Інше: _____

12. КОНТРОЛЬ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ

Звіряння балансів гаманців:

Гаманець (адреса)	Баланс на початок періоду	Видобуто за період	Переміщено	Баланс на кінець періоду	Факт (блокчейн)	Розбіжності
« _____ »						

Виявлені розбіжності: _____

Причини розбіжностей: _____

Коригування (за потреби): _____

13. ПІДПИСИ

Акт склали:

Відповідальний за майнінг-операції:

_____ (посада, ПІБ, підпис)

Дата: " " _____ 20 р.

Технічний спеціаліст / Системний адміністратор:

_____ (посада, ПІБ, підпис)

Додаток Д

Примітка щодо розкриття інформації
про віртуальні активи Riot Platforms

Bitcoin Mining Results

Bitcoin Mining Production, Purchases, and Sales

One way we measure the success of our operations is by the number and U.S. Dollar value of the Bitcoin rewards we earn from our Bitcoin Mining activities. The following table presents information regarding our Bitcoin Mining operations, including production, purchases, and sales of Bitcoin.

	Quantity	Amounts
Balance as of January 1, 2022	4,884	\$ 150,593
Revenue recognized from Bitcoin mined	5,554	156,870
Proceeds from sale of Bitcoin	(3,425)	(79,529)
Exchange of Bitcoin for employee compensation	(39)	(1,495)
Realized gain on sale/exchange of Bitcoin	—	30,346
Impairment of Bitcoin	—	(147,365)
Balance as of December 31, 2022	6,974	109,420
Cumulative effect upon adoption of ASU 2023-08	—	5,994
Revenue recognized from Bitcoin mined	6,626	188,996
Bitcoin receivable	(21)	(878)
Proceeds from sale of Bitcoin	(6,185)	(176,219)
Exchange of Bitcoin for employee compensation	(32)	(869)
Change in fair value of Bitcoin	—	184,734
Balance as of December 31, 2023	7,362	311,178
Revenue recognized from Bitcoin mined	4,828	321,002
Bitcoin receivable	5	(625)
Acquisitions of Bitcoin	5,784	577,500
Proceeds from sale of Bitcoin	(212)	(9,518)
Exchange of Bitcoin for employee compensation	(45)	(2,478)
Change in fair value of Bitcoin	—	457,409
Balance as of December 31, 2024	17,722	\$ 1,654,468

The Bitcoin rewards earned from our Bitcoin Mining operations were 6,626 Bitcoin in 2023 and 4,828 Bitcoin in 2024, representing a decrease of approximately 27.1%. Revenue recognized from our Bitcoin Mining activities increased from approximately \$189.0 million during 2023 to \$321.0 million during 2024, representing an increase of approximately 69.8%. The increase in revenue was primarily due to an increase in Bitcoin prices and rewards earned as a result of an increase in our deployed hash rate of 12.4 EH/s as of December 31, 2023, to 31.5 EH/s as of December 31, 2024, partially offset by the impact of the halving in April 2024.

Додаток Ж

Примітка щодо розкриття інформації
про віртуальні активи Riot Platforms

Bitcoin Mining Metrics

The following table presents our key Bitcoin Mining metrics:

	Years Ended December 31,		
	2024	2023	2022
Hash rate, average operating (EH/s) ⁽¹⁾			
Rockdale Facility	9.2	8.6	3.1
Corsicana Facility	5.1	—	—
Kentucky Facility	0.6	—	—
Combined hash rate, average operating	15.0	8.6	3.1
All-in power cost (cents/kilowatt-hour) ⁽²⁾			
Rockdale Facility	3.2	4.1	3.0
Corsicana Facility	3.7	—	—
Kentucky Facility	4.1	—	—
Combined all-in power cost	3.4	4.1	3.0
		As of December 31,	
	2024	2023	2022
Hash rate, deployed (EH/s) ⁽¹⁾			
Rockdale Facility	15.0	12.4	9.7
Corsicana Facility	14.1	—	—
Kentucky Facility	2.4	—	—
Combined hash rate, deployed	31.5	12.4	9.7
Developed power capacity (MW) ⁽³⁾			
Rockdale Facility	700	700	630
Corsicana Facility	400	—	—
Kentucky Facility	60	—	—
Total power capacity	1,160	700	630

Примітка щодо розкриття інформації
про віртуальні активи MicroStrategy

During 2023 and 2024, we used proceeds from various capital raising transactions to purchase bitcoin. As of December 31, 2024, we held an aggregate of approximately 447,470 bitcoins.

The following table presents a roll-forward of our bitcoin holdings, including additional information related to our bitcoin purchases, sales, and digital asset impairment losses within the respective periods:

	Source of Capital Used to Purchase Bitcoin	Digital Asset Original Cost Basis (in thousands)	Digital Asset Impairment Losses (in thousands)	Digital Asset Carrying Value (in thousands)	Approximate Number of Bitcoins Held	Approximate Average Purchase Price Per Bitcoin
Balance at December 31, 2022		\$ 3,993,190	\$ (2,153,162)	\$ 1,840,028	132,500	\$ 30,137
Digital asset purchases	(a)	1,902,299		1,902,299	56,650	33,580
Digital asset impairment losses			(115,851)	(115,851)		
Balance at December 31, 2023		\$ 5,895,489	\$ (2,269,013)	\$ 3,626,476	189,150	\$ 31,168
Digital asset purchases	(b)	22,072,759		22,072,759	258,320	85,447
Digital asset impairment losses			(1,789,862)	(1,789,862)		
Balance at December 31, 2024		\$27,968,248	\$ (4,058,875)	\$23,909,373	447,470	\$ 62,503

- (a) During 2023, we purchased bitcoin using \$1.864 billion of the net proceeds from our sale of class A common stock under our at-the-market equity offering programs, and \$37.9 million of Excess Cash.
- (b) During 2024, we purchased bitcoin using \$16.330 billion of the net proceeds from our sale of class A common stock under our at-the-market equity offering program, \$2.974 billion of the net proceeds from our issuance of the 2029 Convertible Notes, \$782.0 million of the net proceeds from our issuance of the 2030 Convertible Notes, \$756.0 million of the net proceeds from our issuance of the 2032 Convertible Notes, \$592.3 million of the net proceeds from our issuance of the 2031 Convertible Notes, \$458.2 million of the net proceeds from our issuance of the 2028 Convertible Notes, and \$179.7 million of Excess Cash.

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

ISSUE
№48

2ND INTERNATIONAL SCIENTIFIC
AND PRACTICAL CONFERENCE

**INNOVATIVE
RESEARCH
IN SCIENCE
AND ECONOMY**

DECEMBER 3-5, 2025
BRUSSELS, BELGIUM

INTERNATIONAL SCIENTIFIC UNITY

2nd International Scientific and Practical Conference
**«Innovative Research in Science and
Economy»**

Collection of Scientific Papers

December 3-5, 2025
Brussels, Belgium

UDC 001(08)

Innovative Research in Science and Economy: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. December 3-5, 2025. Brussels, Belgium. 797 p.

ISBN 979-8-89704-976-9 (series)

DOI 10.70286/ISU-03.12.2025

The conference is included in the Academic Research Index ReserchBib International catalog of scientific conferences.

The collection of scientific papers presents the materials of the participants of the 2nd International Scientific and Practical Conference "Innovative Research in Science and Economy" (December 3-5, 2025. Brussels, Belgium).

The materials of the collection are presented in the author's edition and printed in the original language. The authors of the published materials bear full responsibility for the authenticity of the given facts, proper names, geographical names, quotations, economic and statistical data, industry terminology, and other information.

The materials of the conference are publicly available under the terms of the CC BY-NC 4.0 International license.

ISBN 979-8-89704-976-9

CONTENT

SECTION: ACCOUNTING AND TAXATION

Цятковська О.В., Позднякова Д.Д. АУДИТОРСЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО АУДИТУ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ.....	29
Войцехівська М. Ярмолюк О.Ф. ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ У РОЗРАХУНКАХ З НЕРЕЗИДЕНТАМИ.....	31
Мельничук В. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	33
Вінярський Б. І., Воскресенська Т. І. МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ЗА ПОРУШЕННЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	36
Кошець О. В. РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО БІЗНЕСУ	38

SECTION: AGRICULTURAL SCIENCES

Бутенко Є. Ю., Желдубовський М.С., Підлужний Т.Е. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРОКІВ СІВБИ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЯК ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	41
Янчук А-В. , Погодіна Г., Скиба Г. ЕФЕКТИВНІСТЬ БІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ТОМАТІВ ВІД СОВКИ БАВОВНИКОВОЇ (HELICOVERPA ARMIGERA HBN.).....	45
Abbasov Ay. ON EXPERIENCES IN THE USE OF HIGHLY MINERALIZED WATERS IN IRRIGATION OF AGRICULTURAL PLANTS.....	49

SECTION: ACCOUNTING AND TAXATION

АУДИТОРСЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО АУДИТУ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

Цятковська О.В.

д.е.н, доцент

Позднякова Д.Д.

здобувач вищої освіти

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Висока волатильність та неперервність транзакцій у сфері віртуальних активів роблять традиційні методи періодичного аудиту неефективними та нерелевантними. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності та розробці методичних засад впровадження безперервного аудиту як інструменту для моніторингу ризиків та підтвердження достовірності обліку віртуальних активів у режимі реального часу. Безперервний аудит є технологічно обумовленою відповіддю на криптографічний імператив, забезпечуючи безперервний контроль над ключовими аудиторськими твердженнями.

Хоча в Україні на сьогоднішній день законодавчо не прийнятий фінальний Закон “Про віртуальні активи”, це несе за собою не стільки правову перешкоду, скільки гострий методологічний виклик для бухгалтерської професії. Саме відсутність чіткої національної нормативно-правової бази змушує підприємства, які легально здійснюють операції з віртуальними активами, покладатися виключно на професійне судження. У цьому контексті, наукова значущість дослідження зростає багаторазово, оскільки воно спрямоване на розробку уніфікованого організаційно-методичного інструментарію, який забезпечить достовірність фінансової звітності та фінансову прозорість в умовах регуляторної невизначеності.

Традиційна модель аудиту, заснована на вибіркових перевірках ретроспективно, демонструє свою нездатність забезпечити належний рівень достовірності звітності у сфері віртуальних активів. Це обумовлено технологічною природою активів.

Критичний ризик операцій з віртуальними активами – це швидка зміна балансової вартості та миттєвий ризик втрати контролю. Аудиторське твердження “Оцінка” може бути достовірним станом на звітну дату, але стати нерелевантним через 48 годин. Це вимагає, щоб аудиторські процедури були безперервними, а не періодичними.

Безперервний аудит є методологією, що використовує автоматизовані інструменти для збору та аналізу даних, забезпечуючи моніторинг ключових контрольних точок та виявлення аномалій у режимі, максимально наближеному до реального часу. Безперервний аудит не замінює аудитора, а надає йому технологічну платформу для проактивного втручання.

Впровадження безперервного аудиту для віртуальних активів потребує інтеграції трьох ключових інформаційних потоків: бухгалтерський облік, on-chain data та дані комплаєнсу.

Методика безперервного аудиту передбачає встановлення автоматичних правил для перевірки критичних контрольних ризиків. Особливості безперервного аудиту операцій з віртуальними активами подано в таблиці 1.

Таблиця 1. Особливості безперервного аудиту операцій з віртуальними активами

Аудиторське твердження	Контрольна процедура	Порогове правило
Оцінка	Моніторинг волатильності	Якщо падіння ринкової вартості віртуальних активів протягом 48 годин перевищило пороговий ліміт (наприклад, 10% від балансової вартості).
Контроль	Моніторинг холодних/гарячих гаманців	Якщо обсяг віртуальних активів на гарячих гаманцях перевищив внутрішній ліміт, затверджений обліковою політикою.
Комплаєнс	Моніторинг джерела надходження	Якщо транзакція на надходження віртуальних активів позначена ризиком ПВК/ФТ (високий “ризиковий скоринг”) від блокчейн-аналітичного ПЗ.
Повнота	Звіряння даних бухгалтерського обліку	Якщо транзакція у блокчейні не має відповідної облікової проводки протягом встановленого 24-годинного періоду.

Впровадження безперервного аудиту є стратегічною необхідністю для аудиту віртуальних активів, перетворюючи аудитора з ревізора минулого на система-контролюючого монітора. Безперервний аудит забезпечує:

- Проактивне управління ризиками: миттєве виявлення збитків від знецінення та несанкціонованих транзакцій;

- Підтвердження достовірності: безперервне підтвердження існування та оцінки активів через прямий технологічний доступ до on-chain data.

Перехід до безперервного аудиту дозволить Україні сформувати передову практику аудиту, яка відповідає вимогам глобального криптографічного імперативу, підвищуючи довіру інвесторів та забезпечуючи відповідність вимогам міжнародних регуляторів (FATF).

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження

- зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
2. Про віртуальні активи: Проект Закону України від 07.05.2024 № 11227. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110
3. Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. Financial Action Task Force (FATF). 2019. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-rba-virtual-assets.html>
4. European Union. MiCA Regulation (Markets in Crypto-Assets Regulation). URL: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets_en
5. CoinMarketCap. Retrieved from <https://coinmarketcap.com/>
6. Etherscan: Ethereum Blockchain Explorer. URL: <https://etherscan.io/>

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ У РОЗРАХУНКАХ З НЕРЕЗИДЕНТАМИ

Марина Войцехівська

здобувач вищої освіти магістерського рівня
спеціальності “Облік і оподаткування”

Поліський національний університет

Науковий керівник

Ярмолюк О.Ф.

к.е.н., доцент

Вступ. Валютний контроль є одним із ключових елементів системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Його роль особливо посилюється у період воєнного стану, адже державі необхідно забезпечити стабільність фінансової системи, запобігти незаконному виведенню капіталу та гарантувати прозорість транскордонних операцій. Основна функція валютного контролю полягає у забезпеченні дотримання норм законодавства при здійсненні експортно-імпортних операцій, що охоплює своєчасність платежів, коректність оформлення документів і відповідність зовнішньоекономічних договорів установленим вимогам.

Співпраця з нерезидентами супроводжується низкою ризиків: коливанням валютних курсів, відмінностями у сферах правового регулювання, логістичними затримками, а також типовими помилками у первинній документації. Тому підприємствам необхідно не лише володіти загальними принципами валютного регулювання, а й розуміти специфіку банківських процедур, знати послідовність здійснення валютного нагляду, вчасно реагувати на можливі наслідки його порушення. Належне планування, системність у веденні документообігу та прозорість операцій допомагають мінімізувати ризики, уникнути штрафів і підтримувати ефективні ділові стосунки з нерезидентами.